

ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. vasario mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	21
3.5. Laisvalaikis	37
3.6. Draugai	42
3.7. Kaimynystė	45
3.8. Gyvenimo sąlygos	48
3.9. Dalyvavimas	51
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	51
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	53
3.10. Žalingi įpročiai	63
3.11. Mityba ir poilsis	70
3.12. Psichologinė savijauta	75
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	80
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI	84

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Šiaulių rajono savivaldybėje 2011 m. spalio 31–lapkričio 24 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Šiaulių rajono savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Šiaulių rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 11565 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 24,58 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslią arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 402 tiriamieji. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Šiaulių rajono savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko-nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažyminys (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

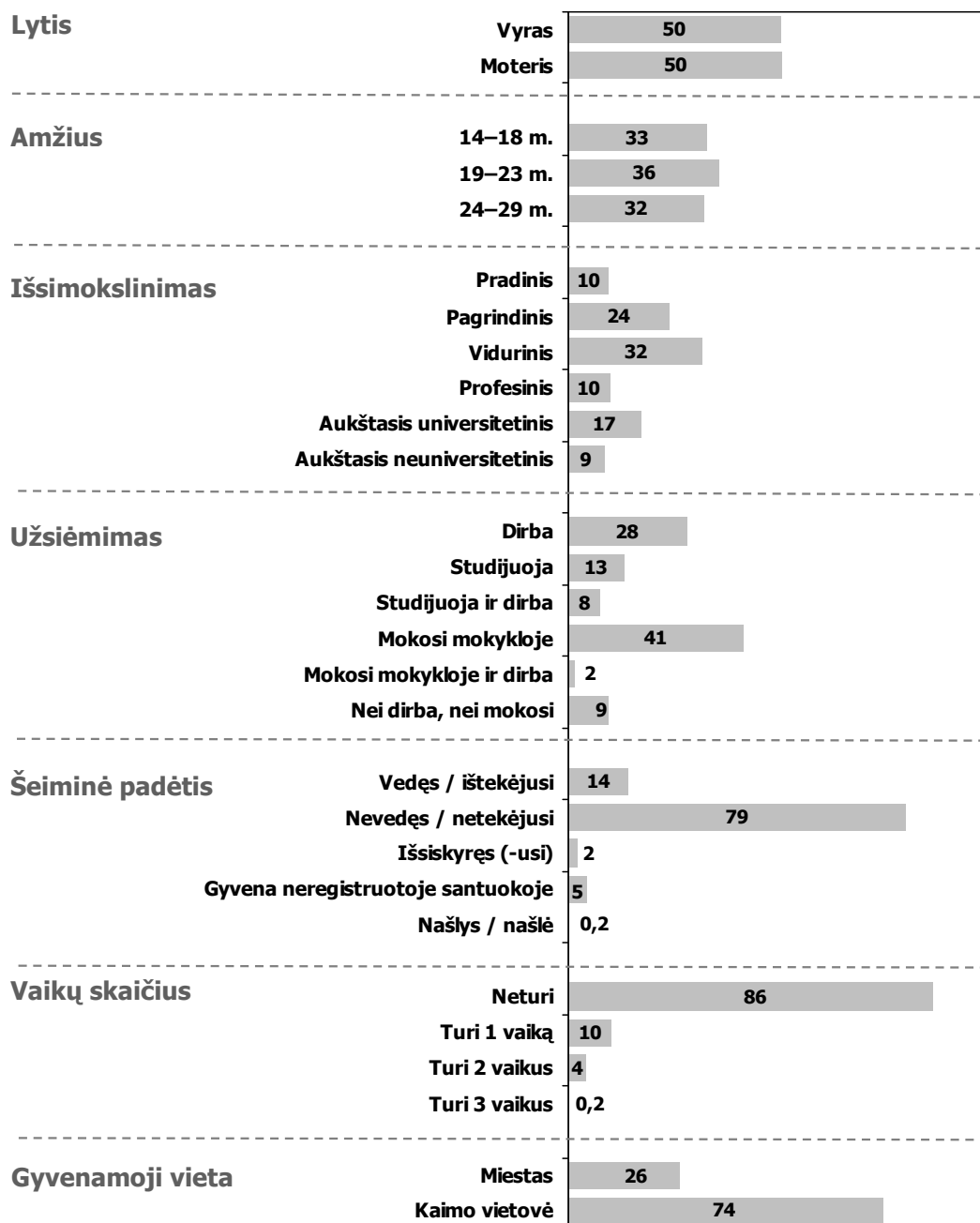
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

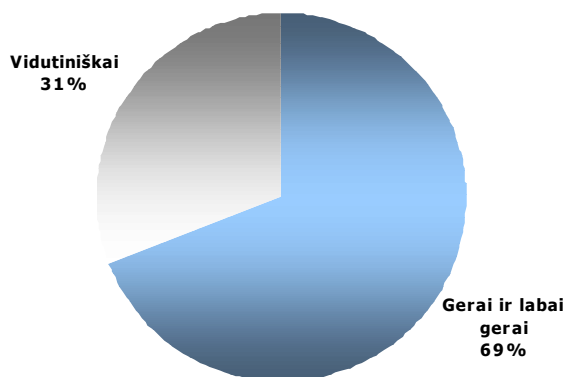
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=402)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 172 moksleiviai, jie sudarė 43 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

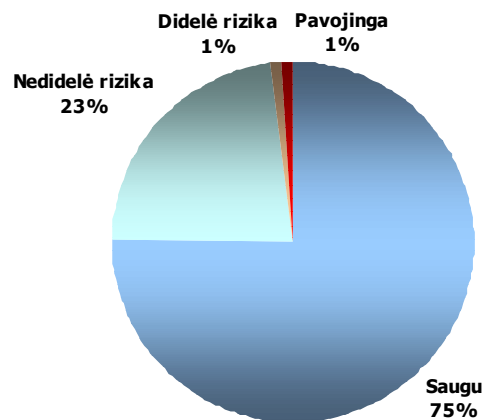
3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=172)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,3; t. y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (62 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 31 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje rodiklio koreliacija su fizinės savijautos rodikliu (Spearmano $\rho = -0,183$, $p = 0,016$) ir vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,334$, $p < 0,001$) rodikliu (šių 2 rodiklių aprašus žr. 3.11, 3.12 skyriuose). Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai fiziškai jaučiasi ir save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokyti pavojinga (nuo 8 iki 12).

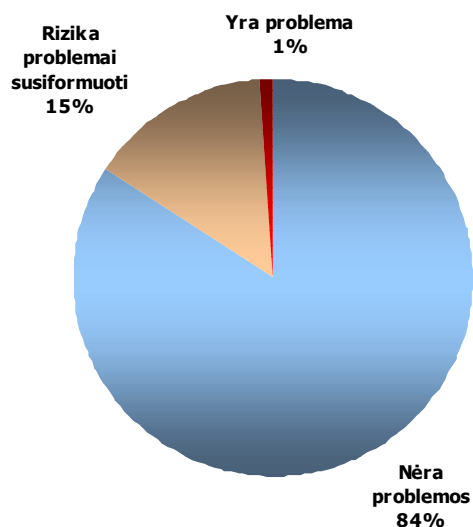
3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=172)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 23,0; t. y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje aplinkoje.

Dauguma (75 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 23 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 1 proc. mokosi nesaugioje mokykloje. Dar 1 proc. tyrimo dalyvių susiduria su itin nesaugia aplinka, kurioje mokyti yra pavojinga (žr. 3.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp mokyklos saugumo ir įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje rodiklių (Spearmano $\rho = -0,275$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad saugesnėje mokykloje besimokantys moksleiviai geriau geba įveikti ten kylančias problemas.

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

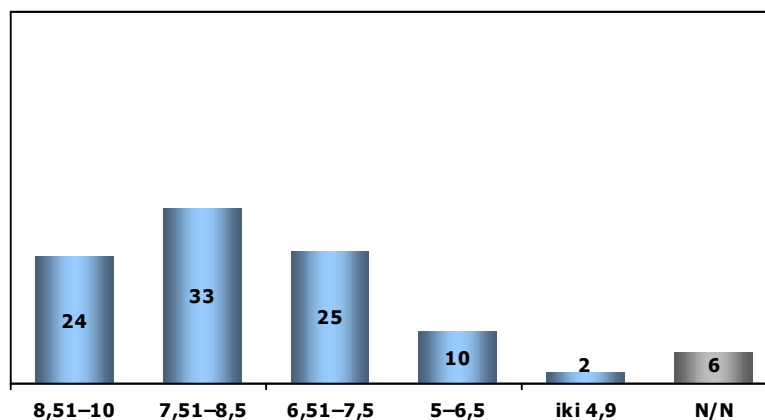
3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=172)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 9,8; t. y. apskritai Šiaulių rajono moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (84 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 15 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi ženklų mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama lankomumo rodiklio koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje rodikliu (Spearmano $\rho=0,236$, $p=0,002$) ir vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su mokyklos saugumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,396$, $p<0,001$). Tai rodo, kad mažiau lankomumo problemų turi saugesnėje mokykloje besimokantys apklaustieji ir sėkmingiau su problemomis joje susidorojantys respondentai.

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

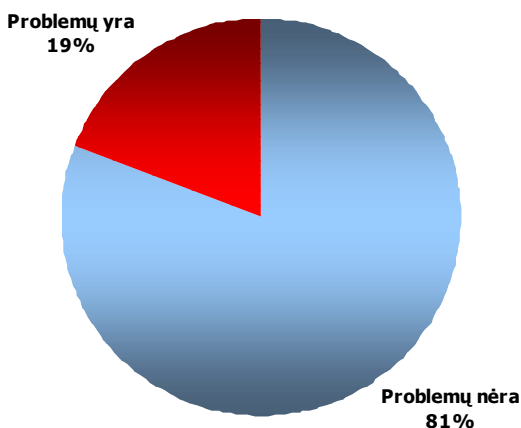

3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=172)

Tyrimė dalyvavusių mokinių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 7,81. 24 proc. apklaustų mokinių nurodė aukštą (8,51–10 balų) pažymių vidurkį. 58 proc. – vidutinį (6,51–8,5 balo). 12 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas bei pažangumo rodiklių (Spearmano $\rho=-0,152$, $p=0,047$). Tai rodo, kad geriau besimokantys moksleiviai geba geriau susidoroti su mokykloje kylančiomis problemomis. Taip pat nustatyta silpna neigiama koreliacija tarp pažangumo ir lankomumo rodiklių (Spearmano $\rho=-0,151$, $p=0,048$). Tai rodo, kad mažiau lankomumo problemų turintys moksleiviai geriau mokosi. Aukščiausių (8,51–10 balų) vidurkį paskutinį semestrą dažniau turėjo miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,021$).

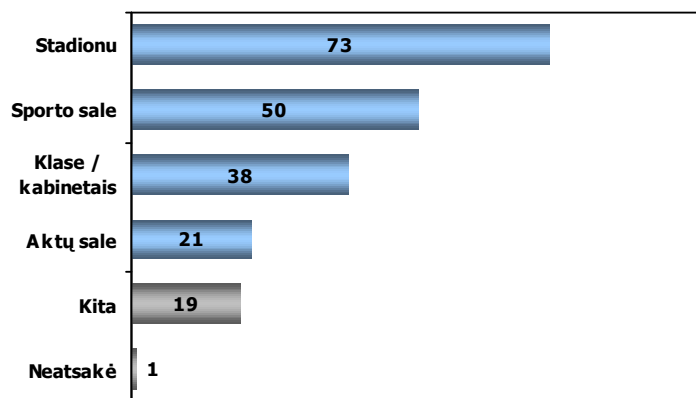
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=172)

Didžioji dalis (81 proc.) tyrimė dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 19 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

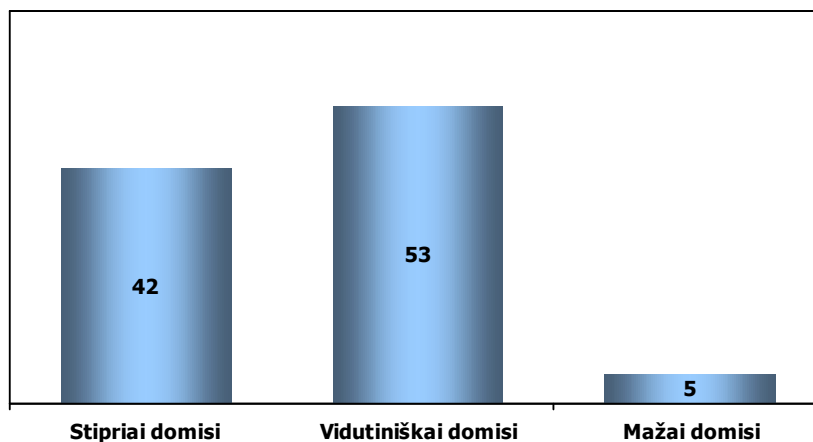
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=172)

Didžioji dalis (73 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. Pusė apklaustųjų (50 proc.) – sporto sale. 38 proc. – klase / kabinetais. 21 proc. nurodė galintys po pamokų naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsima profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

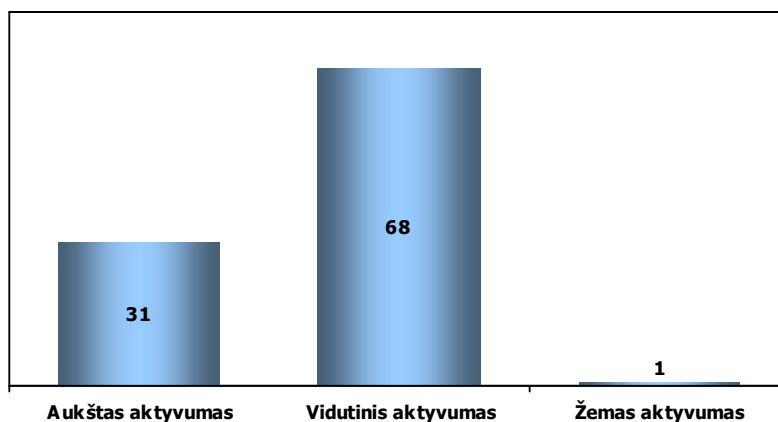
3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=172)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 15,3; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutiniškas.

53 proc. apklaustų moksleivių išreiškė vidutinio lygio susidomėjimą būsima profesija. 42 proc. – labai domisi, o 5 proc. respondentų domėjimasis būsima profesija yra žemas (žr. 3.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp domėjimosi būsima profesija ir įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas mokykloje rodiklių (Spearmano $\rho=0,229$, $p=0,003$). Tai rodo, kad labiau besidomintys būsima profesija moksleiviai sėkmingiau įveikia mokykloje kylančias problemas.

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatoriu rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=172)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 17,7. Tai rodo vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Daugumai (68 proc.) apklaustųjų būdingas vidutinis aktyvumas, 31 proc. patenka į aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją, 1 proc. – į žemo (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna teigiama koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodikliu (Spearmano $\rho=0,172$, $p=0,001$) ir silpna neigiama koreliacija su pažangumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,270$, $p<0,001$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji sėkmingiau įveikia problemas mokykloje ir geriau mokosi.

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **psichologinis ir fizinis smurtas** („smurtas, patyčios iš kitų mokinių, silpnesniųjų „užgauliojimai“, „vaikų patiriamas psichologinis smurtas“, „socialiai remtinų vaikų užgauliojimas“, „prasivardžiavimas, tyčiojimasis“, „tyčiojasi iš mokinių“)

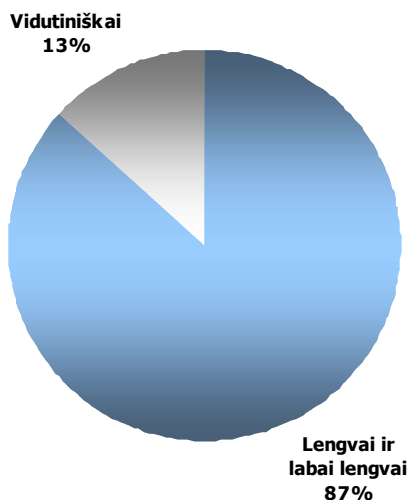
- ✓ **mokytojų nekompetencija** („mokytojai, kurie nėra motyvuoti dirbti, pateikia labai nuobodžią informaciją, kurią labai sunku įsisavinti <...> mokytojams trūksta įgūdžių dirbti su nauja aparatūra“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („yra mokinių skundų dėl per didelio mokymosi krūvio, dėl jiems nesuprantamumų dalykų, kurie jiems nėra paaiškinami“, „didelis mokslo krūvis“)
- ✓ **nedraugiškas bendravimas** („bendraamžių nenoras bendrauti“, „didžiausia problema yra mokinių nemokėjimas bendrauti ir suprasti vienas kito“)
- ✓ **brangus ir nekokybiškas valgyklos maistas** („valgykloje pateikiamas maistas yra per brangus ir neatitinka kokybės“)
- ✓ **nekreipiamas dėmesys į moksleivių problemas** („labai mažai kreipia dėmesio į vaikų problemas“)
- ✓ **mokinių nedrausmingumas** („mokykloje nėra drausmingumo“)
- ✓ **žalingi moksleivių įpročiai** („rūkymas mokyklos teritorijoje“)
- ✓ **nepatogus pamokų tvarkaraštis** („blogas pamokų tvarkaraštis“).
Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti šiais būdais:
- ✓ **mokymo programos pertvarka: egzaminų tvarkos keitimas, pamokų laiko trumpinimas, psichologijos pamokų įvedimas** („palikčiau vieną egzaminų tvarką, tačiau, egzaminai galėtų būti ir valstybiniai, ir mokykliniai. Nebūtų privalomų egzaminų, pavyzdžiui lietuvių kalbos“, „kad būtų trumpesnės pamokos“, „mano nuomone, padaryčiau kūno kalbos ir psichologijos lavinimo pamokas“)
- ✓ **vaikų savivarbos ugdymas, pakantumo, tolerancijos, gero elgesio mokymas** („ugdyti vaikų pasitikėjimą savimi, mokyti pakantumo esant net sudėtingiausiomis situacijoms. Patyčių nepatiriantiems padėti įsivaizduoti, kaip jaučiasi vaikas iš kurio tyčiojamas“)
- ✓ **problemų analizė** („reikia sužinoti konkrečias problemas. Aiškinčiausi ką su tomis problemomis susiduriantys žmonės nori daryti“)
- ✓ **mokinių skatinimas būti aktyviais** („skatinčiau mokinius dalyvauti įvairiose veiklose, kurios reikalauja bendradarbiavimo“)
- ✓ **lėšų mokyklos remontui, mokinių stipendijoms skyrimas** („daugiau lėšų skirčiau mokyklos remontui“, „skirčiau lėšų stipendijoms“)
- ✓ **užimtumo didinimas** („pradėčiau gerinti vaikų užimtumą, sugalvoti įdomios veiklos kaimo bendruomenėje ir t. t.“)
- ✓ **bausmės už rūkymą mokyklos teritorijoje** („didinčiau bausmes už rūkymą mokyklos teritorijoje“)
- ✓ **mokytojų kompetencijos kėlimas** („pirmiausiai apmokyčiau mokytojus, nes dabar jie negali efektyviai išnaudoti turimų galimybių“)
- ✓ **mokymosi krūvio mažinimas** („mažinčiau mokymosi krūvį“).

3.3. Studijos

Tyrimė dalyvavo 82 respondentai, studijuojantys aukštesiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir

įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

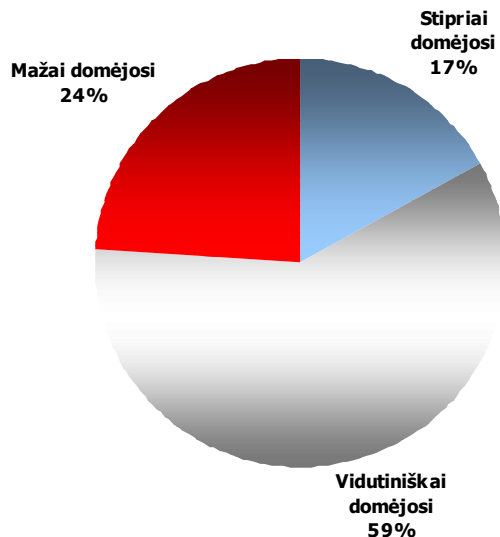
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=82)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,1; t. y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

87 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas. 13 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su aukštojoje mokykloje kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su psichinės savijautos (Spearmano $\rho = -0,398$, $p < 0,001$) rodikliu ir silpnos neigiamos koreliacijos su savęs vertinimo (Spearmano $\rho = -0,229$, $p = 0,039$) ir fizinės sveikatos (Spearmano $\rho = -0,256$, $p = 0,020$) rodikliais. Tai rodo, kad su problemomis studijose sėkmingiau susidoroja geriau fiziškai ar psichiškai besijaučiantys ir geriau save vertinantys jaunuoliai.

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinas, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

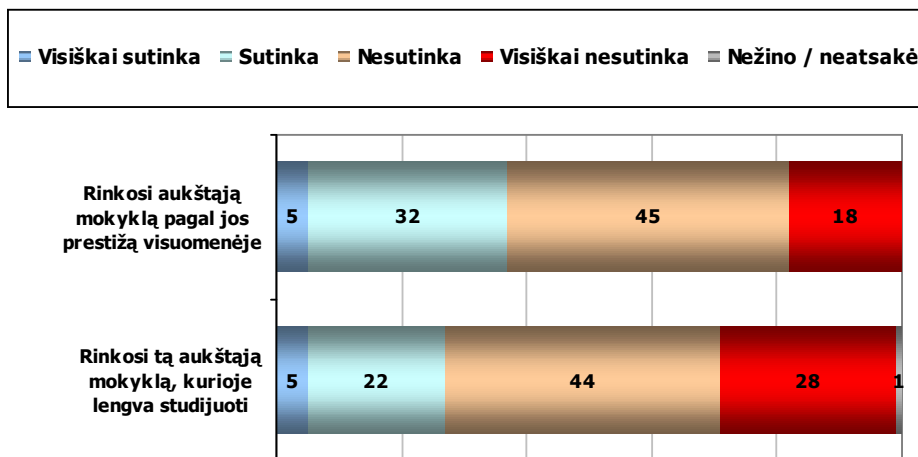
3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=82)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 14,9. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsima profesija.

Didelė dalis (59 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsima profesija kategorijai. 17 proc. išreiškė didelį domėjimąsi. 24 proc. pasižymi žemu sąmoningumu rinkdamiesi būsimas studijas ir universitetą (žr. 3.3.2 pav.).

Studijas sąmoningiau rinkosi vyresni (24–29 m.) studentai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

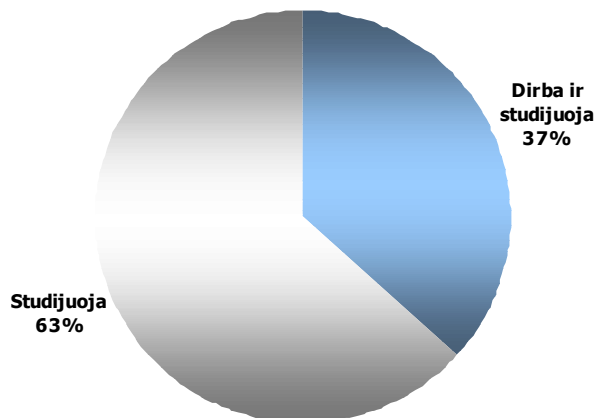
Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=82)

37 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 63 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 27 proc. tyrimo dalyvių. 72 proc. į šį kriterijų neatsižvelgė (žr. 3.3.3 pav.).

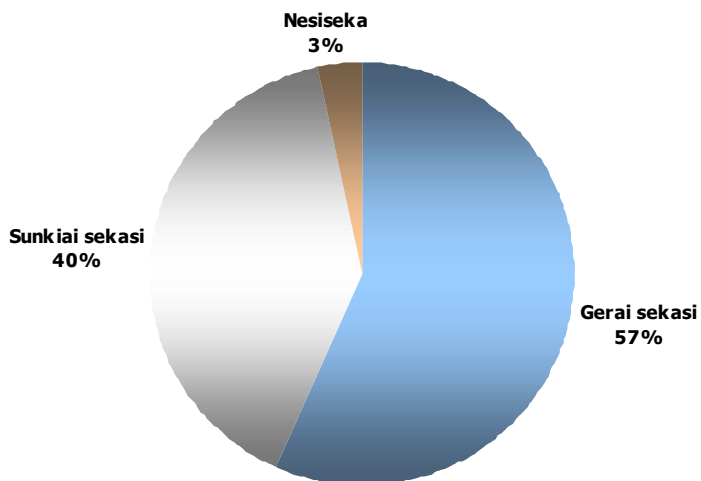
Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=82)

63 proc. apklaustų studentų tik studijuoja, 37 proc. – dirba ir studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

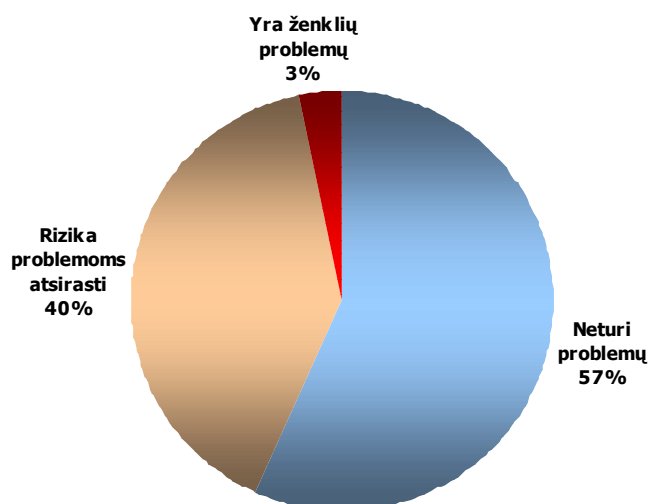
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=30)

Daugumai (57 proc.) dirbančių studentų derinti studijas ir darbą sekasi gerai. 40 proc. – sekasi sunkiai, 3 proc. – nesiseka (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklų problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

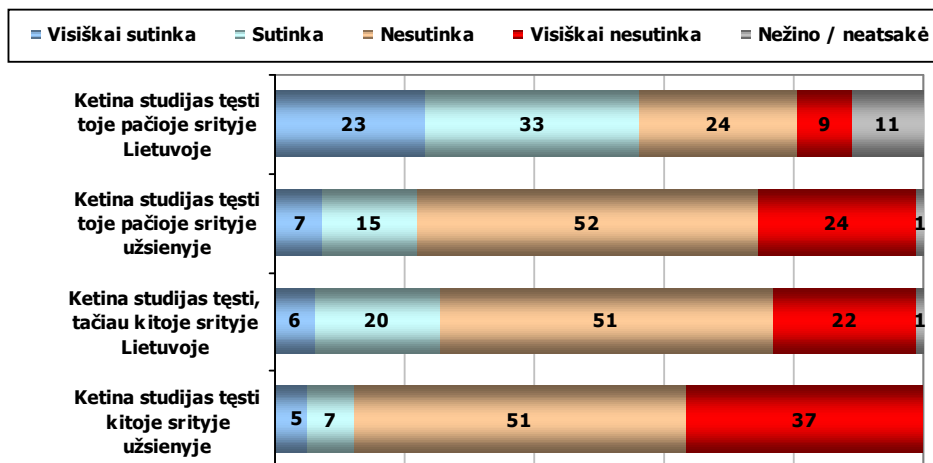

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=30)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 10,3. Ši reikšmė rodo, kad ženklų problemų nėra, tačiau gali kilti pavojus darbo ir studijų derinimo problemoms atsirasti.

Dauguma (57 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 40 proc. priklauso rizikos grupei, o 3 proc. turi ženklų problemų (žr. 3.3.6 pav.).

Ketiniai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketiniai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketiniai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

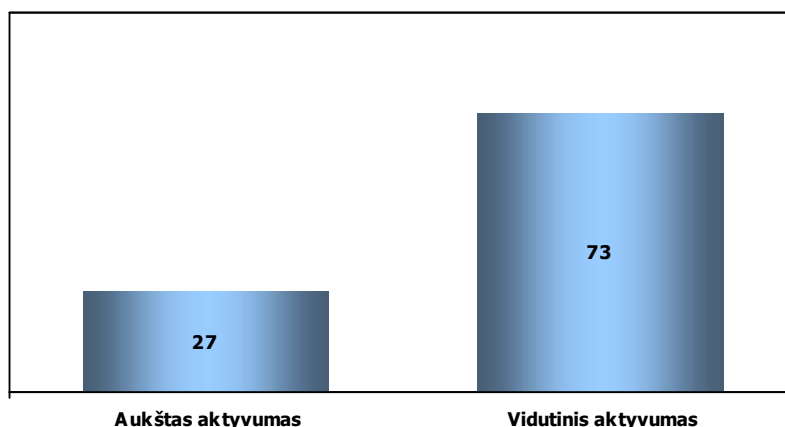

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=82)

Dauguma (56 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 22 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 26 proc., užsienyje – 12 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas studijose koreliacijos su ketinimais studijas tęsti toje pačioje srityje Lietuvoje (Spearmano $\rho=0,252$, $p=0,022$) ir toje pačioje srityje užsienyje (Spearmano $\rho=0,259$, $p=0,019$). Tai rodo, kad sėkmingiau problemas studijose įveikiantys studentai yra labiau linkę jas tęsti pasirinkdami tą pačią sritį. Taip pat pastebėta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,427$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį. Be to nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas kitoje srityje Lietuvoje ir užsienyje (Spearmano $\rho=0,295$, $p=0,008$). Tai yra, studijas kitoje srityje planuojantys tęsti studentai svarsto galimybes tai daryti tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Studijas tęsti kitoje srityje Lietuvoje dažniau planuoja vyriausi (24–29 m.) studentai (Pearsono χ^2 testo $p=0,036$).

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=82)

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 20,6. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

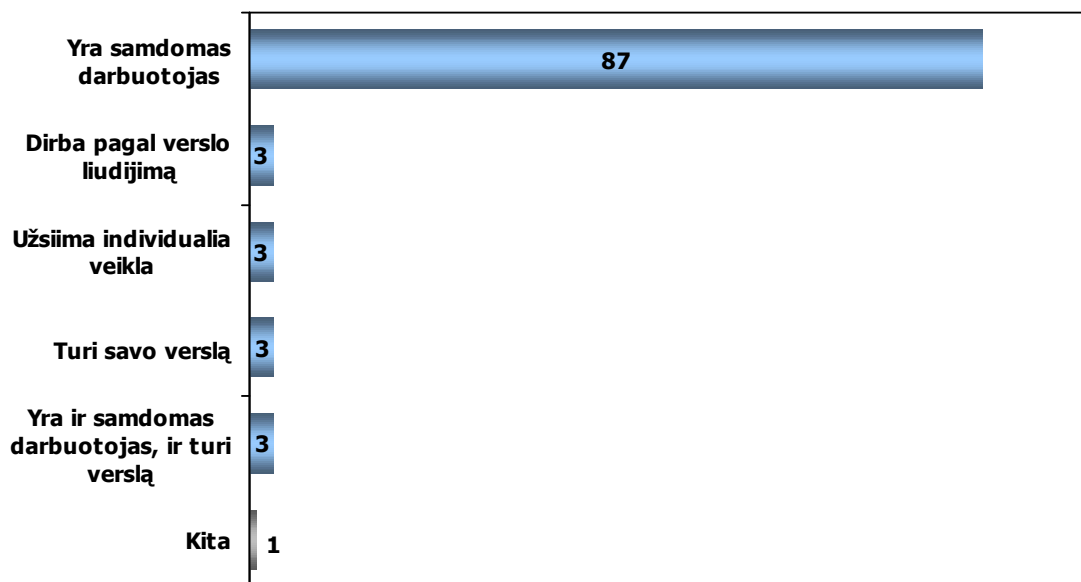
Dauguma (73 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo lygio grupę patenka 27 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio koreliacija su studijų pasirinkimo sąmoningumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,230$, $p=0,037$) ir stipri neigiama koreliacija su darbo ir studijų derinimo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,503$, $p=0,005$). Tai rodo, kad tie studentai, kurie yra aktyvesni studentų savivaldoje, studijas rinkosi sąmoningiau, bet turi daugiau darbo ir studijų derinimo problemų. Studentų savivaldoje aktyvesnės moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$) ir vyresni (24–29 m.) studentai (Pearsono χ^2 testo $p=0,020$).

3.4. Darbas

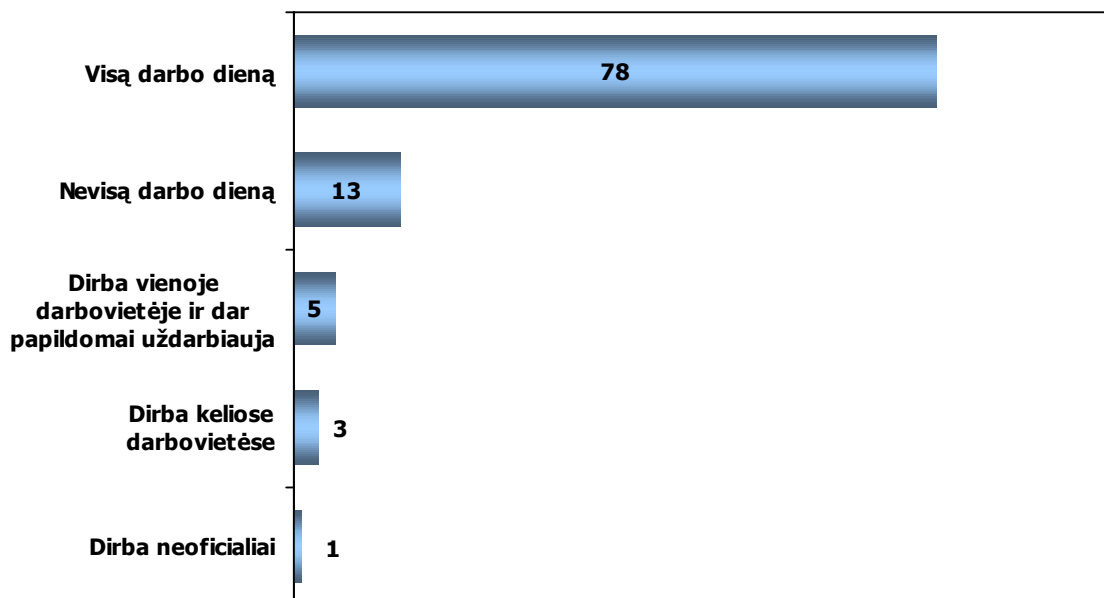
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

36,6 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 27,6 proc. tik dirbo, 7,5 proc. dirbo ir studijavo ir 1,5 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 147 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,5 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=147)

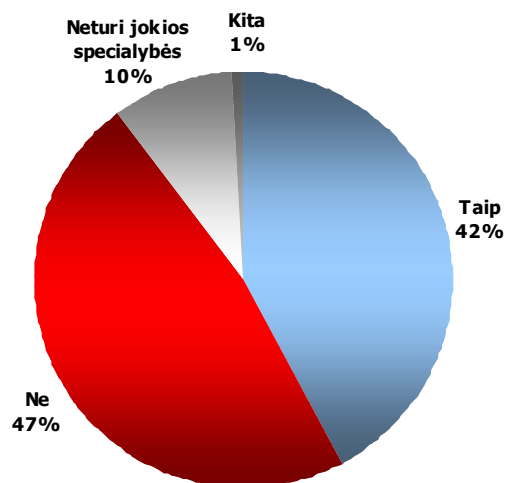
Dauguma dirbančių apklaustųjų (87 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=147)

78 proc. dirbančių apklaustųjų dirba visą, 13 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

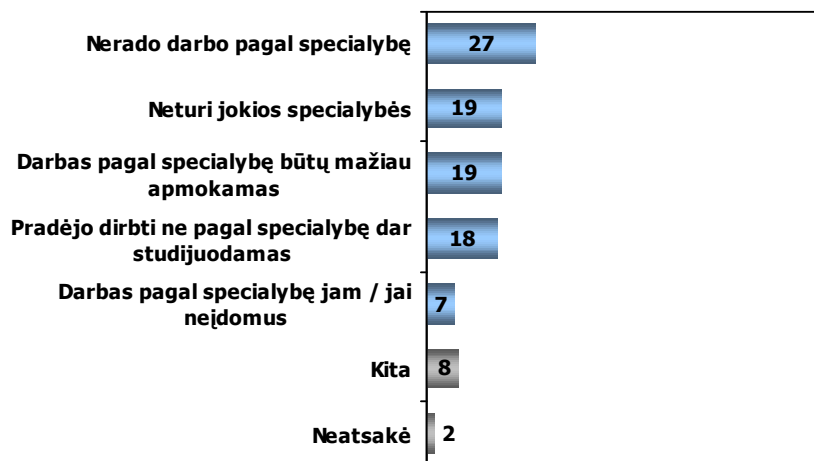

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=147)

Pagal specialybę dirba 42 proc. dirbančių apklaustųjų. 47 proc. dirba ne pagal specialybę, o 10 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

Pagal specialybę dažniau dirba aukštąjį universitetinį išsimokslinimą turintys apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

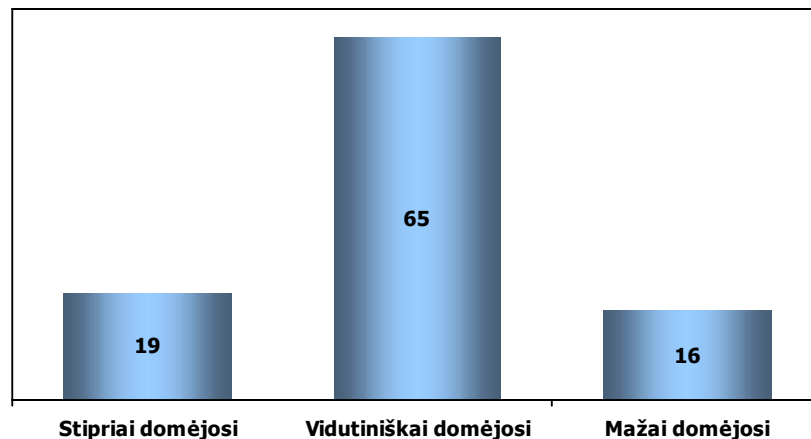
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=85)

Iš tų apklaustųjų, kurie dirba ne pagal specialybę, 27 proc. darbo pagal specialybę neranda. 19 proc. darbą ne pagal specialybę pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio. Kiti 19 proc. jokios specialybės neturi. 18 proc. dirbti ne pagal specialybę pradėjo dar studijuodami (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręgti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

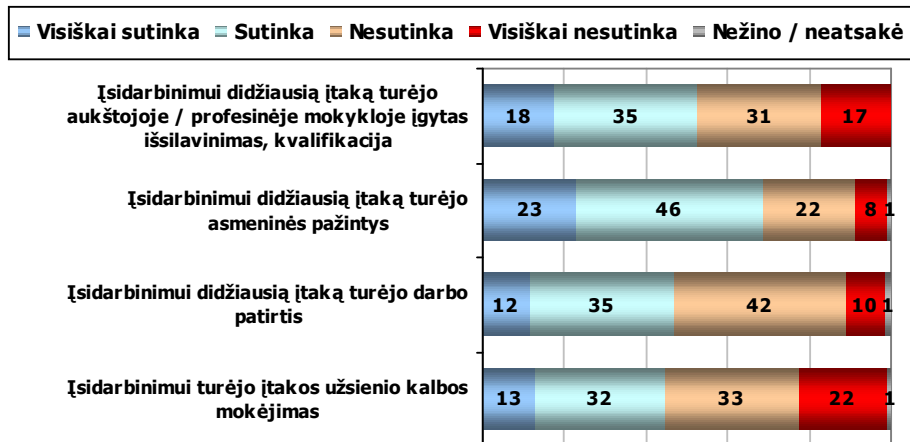
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=147)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 14,7. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

Beveik du trečdaliai (65 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 19 proc. – labai domėjosi. 16 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją nesąmoningai rinkosi (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio (Spearmano $\rho = -0,275$, $p = 0,001$). Tai rodo, kad dirbantys pagal specialybę apklaustieji profesiją rinkosi sąmoningiau.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

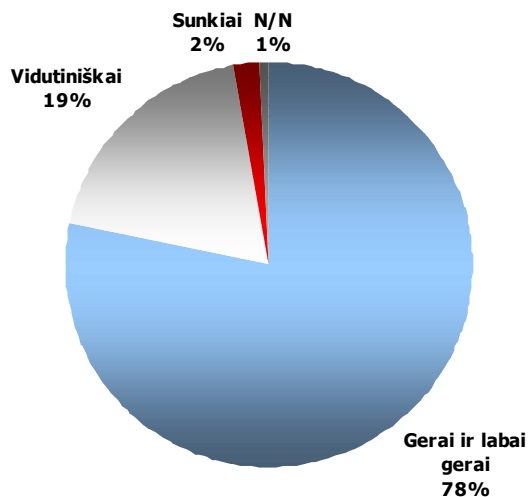

3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=147)

Dauguma (69 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys. 53 proc. respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. 47 proc. taip mano apie turėtą darbo patirtį. 45 proc. kaip svarbų veiksni įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, silpnos teigiamos koreliacijos su pripažinimais, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,233$, $p=0,004$) ir darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,181$, $p=0,028$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė įgytas išsimokslinimas ar turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo labai svarbios. Taip pat pastebėta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp dirbo pagal specialybę ir pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,469$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

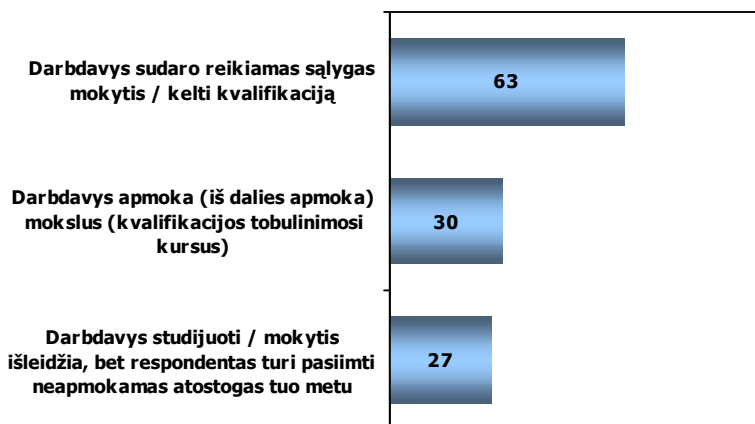
3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=147)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,4. Tai rodo, kad su problemomis darbe susidorojama gerai.

Dauguma (78 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 19 proc. – vidutiniškai, 2 proc. – sunkiai (žr. 3.4.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe rodiklio (Spearmano $\rho=0,274$, $p=0,001$). Tai rodo, kad dirbantys pagal specialybę apklaustieji sėkmingiau susidoroja su problemomis darbe.

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

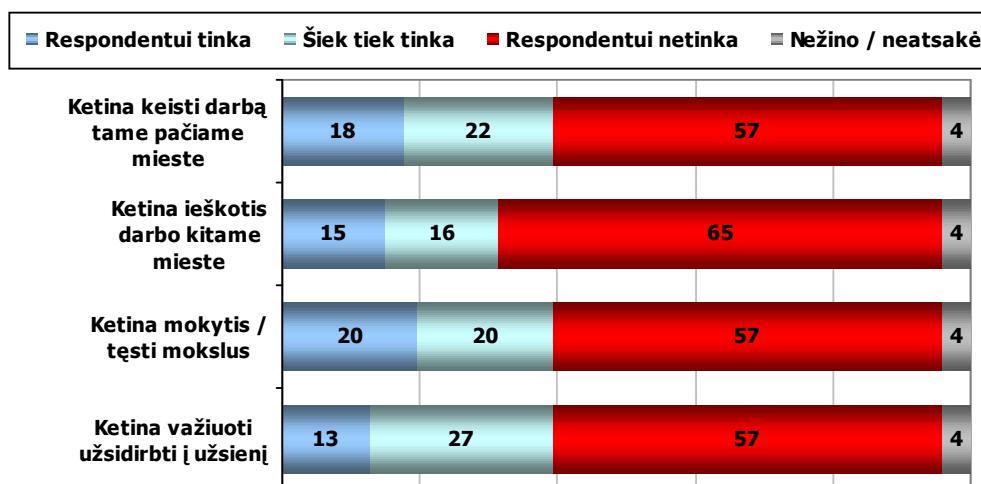

3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=147)

Daugumai (63 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 30 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 27 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Miesto gyventojams darbdavys dažniau sudaro sąlygas mokytis, kelti kvalifikaciją (Pearsono χ^2 testo $p=0,042$), bent iš dalies apmokami mokslai (Pearsono χ^2 testo $p=0,021$). Vyriausi (24–29 m.) apklaustieji dažniau į mokslu išleidžiami tik savo atostogų sąskaita (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

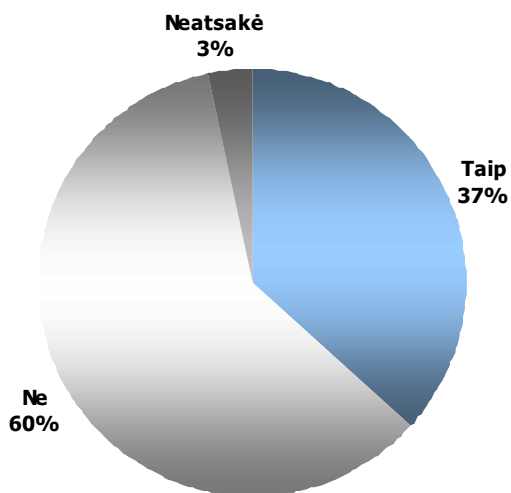
Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=147)

Po 40 proc. ketinančių keisti darbą apklaustųjų norėtų tęsti mokslus, važiuoti į užsienį užsidorbti arba ieškoti kito darbo tame pačiame mieste. Ieškoti darbo kitame mieste svarsto 31 proc. respondentų (žr. 3.4.9 pav.).

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

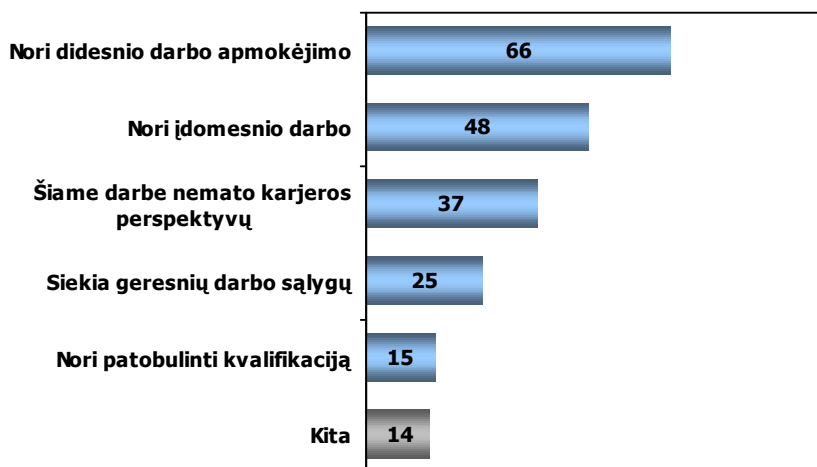

3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=147)

Daugiau nei pusė (60 proc.) dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. Darbo vietą keisti planuoja 37 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos planavimo keisti darbą stiprios teigiamos koreliacijos su ketinimais keisti darbą tame pačiame (Spearmano $\rho=0,612$, $p<0,001$) ar kitame (Spearmano $\rho=0,603$, $p<0,001$) mieste ir silpna teigiama koreliacija su ketinimu vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,206$, $p=0,012$). Tai reiškia, kad ketinantys keisti darbą labiausiai svarsto galimybę jo ieškoti tame pačiame ar kitame mieste, truputį mažiau – vykti į užsienį užsidirbti. Taip pat pastebėta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp planų keisti darbo vietą ir įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe rodiklio (Spearmano $\rho=-0,174$, $p=0,035$). Tai rodo, kad sėkmingiau su problemomis darbe susidorojantys apklaustieji yra mažiau linkę keisti darbo vietą.

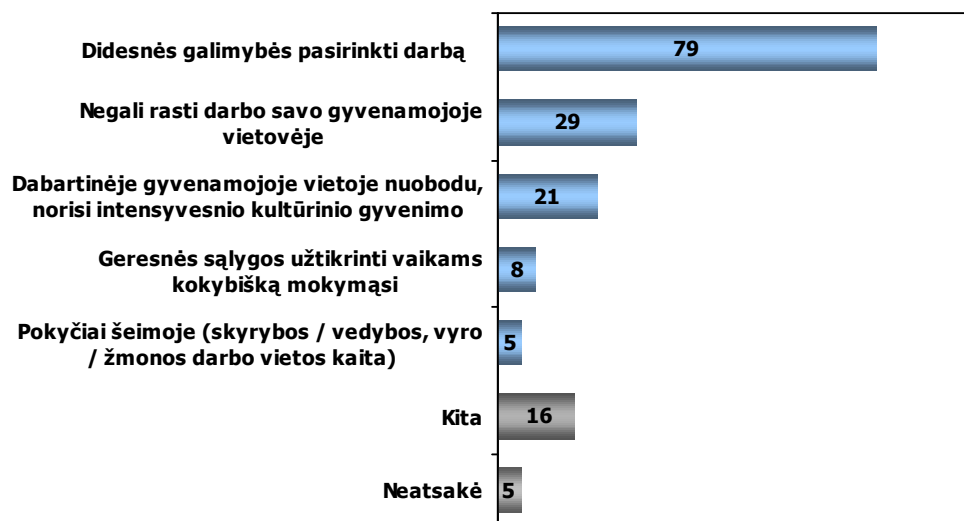
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=59)

Dažniausiai (66 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio darbo apmokėjimo. 48 proc. norėtų įdomesnio darbo. 37 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų, 36 proc. ketina siekti geresnių darbo sąlygų (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=38)

Dažniausiai (79 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 29 proc. savo gyvenamojoje vietovėje darbo rasti negali. 21 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo. 8 proc. ieškotų geresnių sąlygų užtikrinti vaikams kokybišką mokymąsi (žr. 3.4.12 pav.).

Šiaulių rajoną jaunimas (14–18 m.) vertina nevienareikšmiškai. Jo patrauklumą lemia šios priežastys:

- ✓ **jaunimui pritaikytos erdvės** („mano manymu yra patrauklus, jame galima rasti tam tikrų vietų, kuriose įmanoma kažką nuveikti. Galima pasivaikščioti, pašokti, išgerti arbatos“)
- ✓ **renginiai, veikla** („patrauklus, nes įvairios organizacijos dažnai organizuoja renginius jaunimui“)
- ✓ **gražus kraštovaizdis** („savo išvaizda yra patrauklus“).

14–18 m. amžiaus tyrimo dalyvių nepasitenkinimą Šiaulių miestu / rajonu lėmusios priežastys:

- ✓ **veiklos ir pramogų stygius** („trūksta jaunimui pramogų“, „nėra patrauklus, nes yra pakankamai mažai veiklos“)
- ✓ **šiukšlinimas** („šiukšlinimas“).

Vyresni jaunuoliai (19–29 m.) Šiaulių rajono patrauklumą vertina ganėtinai teigiamai. Tai lemia:

- ✓ **renginiai ir įdomi veikla** („labai patrauklus, nes, visų pirma, pas mus yra kultūros centras, kur vyksta labai įvairūs renginiai įvairaus amžiaus vaikams ir jaunimas turi galimybę lankyti dramos būrelį, groti muzikinėse grupėse, šokti „breiko“ ar kito stiliaus šokius“)
- ✓ **su jaunimu dirbantys žmonės** („jame yra puikių žmonių dirbančių su jaunimu ir besistengiančių jų labui“)
- ✓ **yra sąlygos jaunimo saviraiškai** („sudarytos sąlygos jaunimo saviraiškai, užsiėmimams“)
- ✓ **prekybos centrai** („galima gerai praleisti laiką prekybos centruose“)
- ✓ **universitetas** („šalia turime Šiaulių universitetą“).

Neigiamai Šiaulių miestą / rajoną įvertinusių jaunuolių (19–29 m.) nuomonę lėmė:

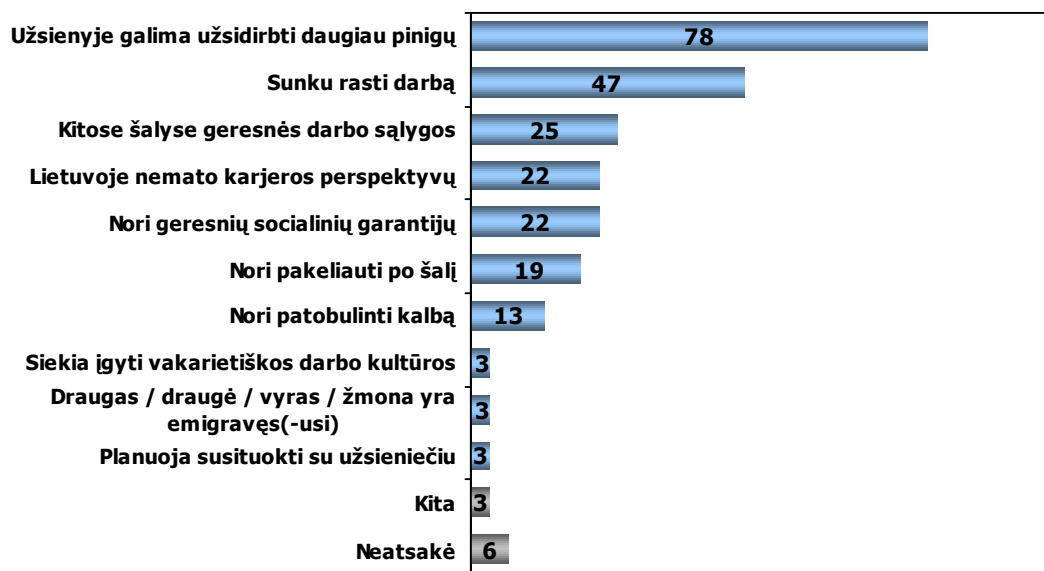
- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų trūkumas** („laisvalaikio leidimo prasme, mano miestas nėra patrauklus“, „mažoka įdomios veiklos jaunimui“, „mažai užsiėmimų“)
 - ✓ **darbo vietų stoka** („įsidarbinimo problema“).
- Kokybinio tyrimo metu jaunimo taip pat buvo teiraujama, kokios veiklos labiausiai pasigendama. 14–18 metų amžiaus jaunuoliams Šiaulių rajone labiausiai trūksta:
- ✓ **pramogų, laisvalaikio praleidimo vietų** („pramogų, sporto klubo, žaidimų, kino teatro“, „šokių“, „užimtumo“, „mano gyvenvietėje jaunimui veiklos nėra“)
 - ✓ **informacijos apie esamas veiklas** („veiklos yra, bet labai trūksta informacijos apie esamą veiklą“)
 - ✓ **žmones apjungiančios veiklos** („veiklos, kuri sujungtų net ir labai užsidariusius žmones“)
 - ✓ **vietų jaunimui susiburti** („trūksta jaunimui susibūrimo vietos“)
 - ✓ **renginių, kultūrinės veiklos** („kultūrinės veiklos trūksta“)
 - ✓ **sportinių užsiėmimų** („sporto varžybų“).

Vos vienas jaunuolis teigė, kad Šiaulių rajone jokios **veiklos netrūksta** („turiu pakankamai veiklos, nieko Šiauliuose netrūksta“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų aspektų, Šiaulių rajone labiausiai stokoja:

- ✓ **saviveiklos ir iniciatyvos iš gyventojų** („daugiau saviveiklos“, „veiklos netrūksta, tik dažniau trūksta noro veikla užsiimti“)
- ✓ **tarptautinės veiklos** („trūksta tarptautinės veiklos, į kurią jaunimas galėtų įsilieti ir bendrauti su kitų šalių jaunimu, dalintis patirtimi“)
- ✓ **pramogų vyresnio amžiaus žmonėms** („nemokyklinio amžiaus žmonėms iš viso nėra ką veikti“)
- ✓ **būrelių** („būrelių“).

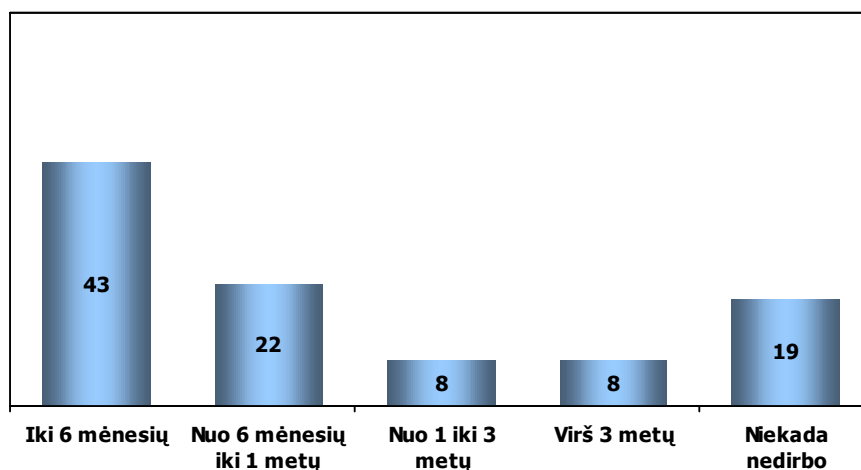
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=32)

Dažniausiai (78 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 47 proc. respondentų tvirtina, jog jiems sunku susirasti darbą Lietuvoje. 25 proc. mano, kad kitose šalyse jų laukia geresnės darbo sąlygos, 22 proc. – geresnės socialinės garantijos. Dar 22 proc. Lietuvoje nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.13 pav.).

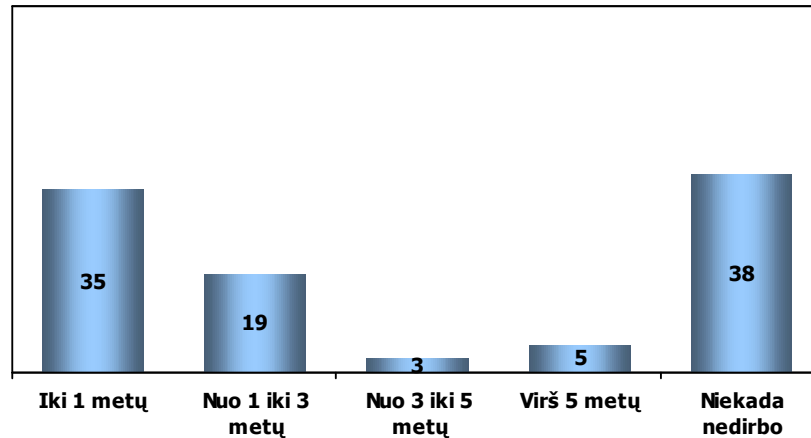
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=37)

43 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 22 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 8 proc. – nuo 1 iki 3 metų. Kiti 8 proc. darbo neturi virš 3 metų. 19 proc. respondentų niekada nedirbo (žr. 3.4.14 pav.).

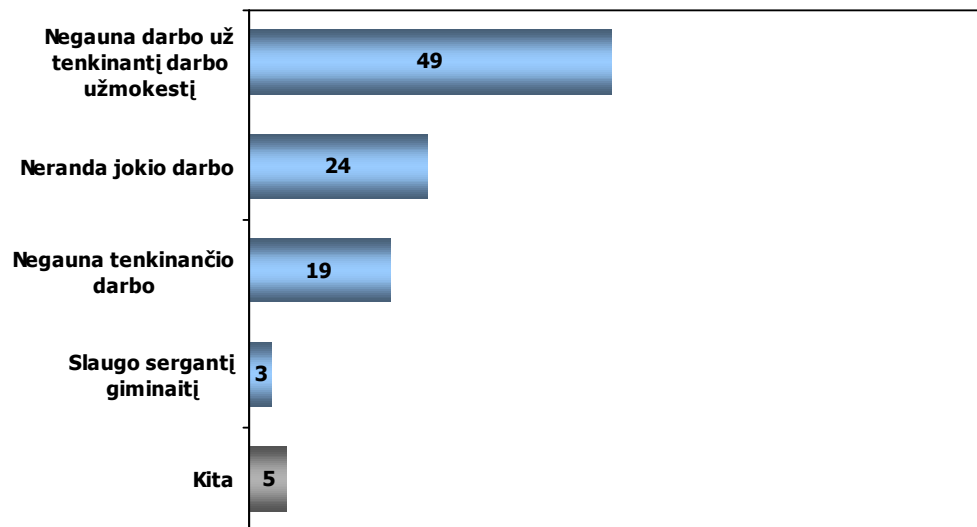
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=37)

35 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų paskutinėje darbovietėje dirbo iki 1 metų, 19 proc. – nuo 1 iki 3 metų, 8 proc. – ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.15 pav.).

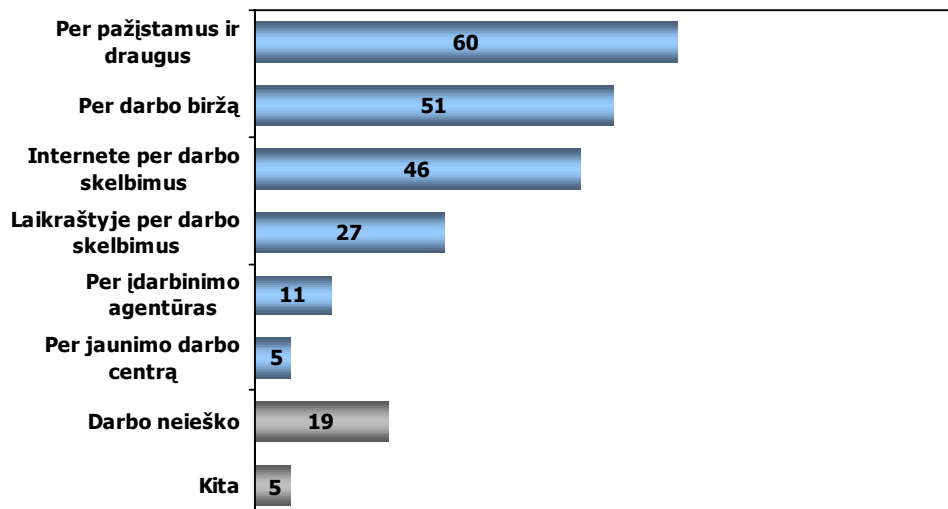
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=37)

49 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų neturi darbo, nes netenkina siūlomas darbo užmokestis. 22 proc. neranda jokio, o 19 proc. – juos tenkinančio darbo (žr. 3.4.16 pav.).

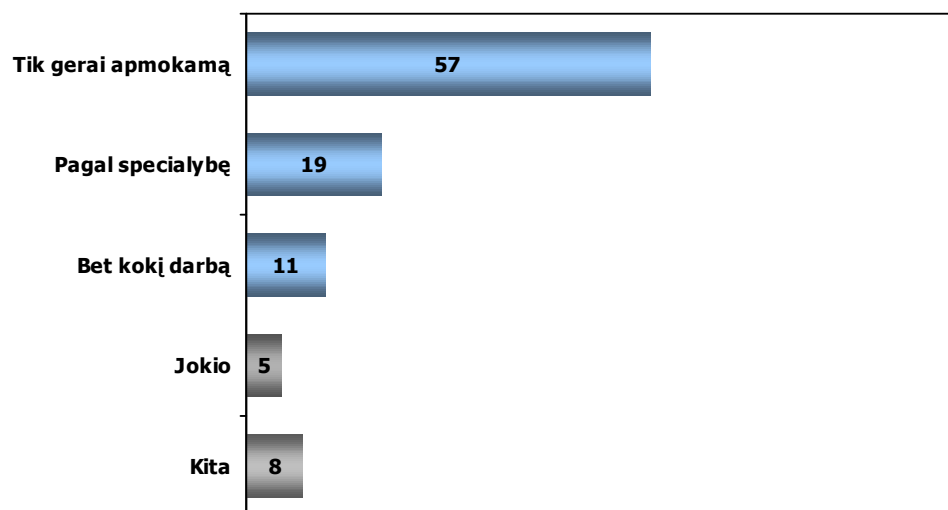
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=37)

Dauguma nedirbančiųjų apklaustųjų darbo ieškosi per pažįstamus ir draugus (60 proc.) ar darbo biržą (51 proc.). Darbo skelbimus internete paminėjo 46 proc., laikraštyje – 27 proc. (žr. 3.4.17 pav.).

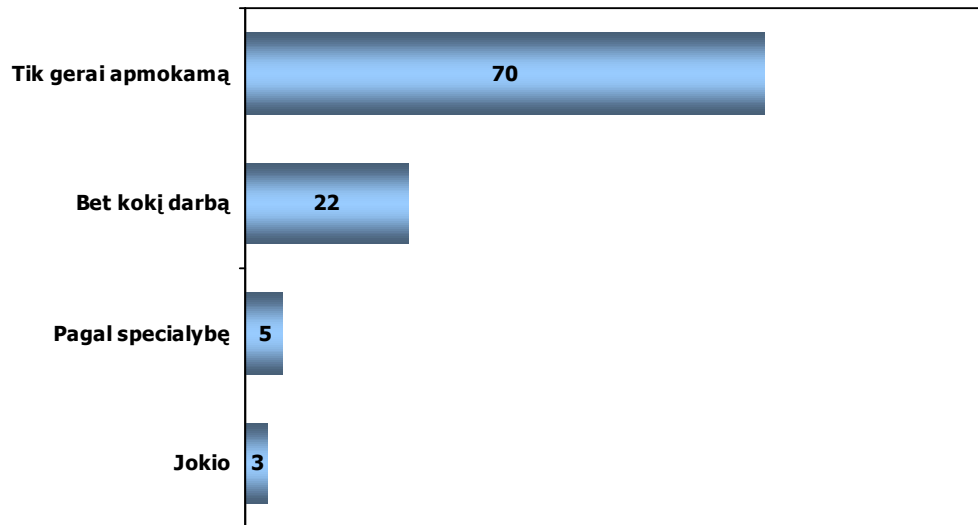
Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=37)

Dauguma (57 proc.) nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. 19 proc. apklaustųjų sutiktų dirbti darbą pagal specialybę. Bet koks darbas tenkintų 11 proc. apklaustųjų (žr. 3.4.18 pav.).

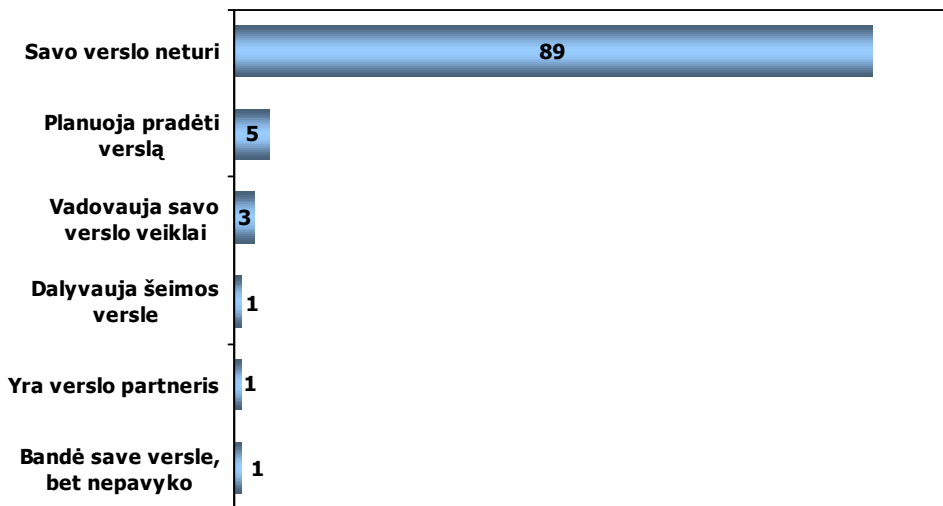
Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=37)

Didžioji dauguma (70 proc.) nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, 22 proc. – bet kokį darbą (žr. 3.4.19 pav.).

Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

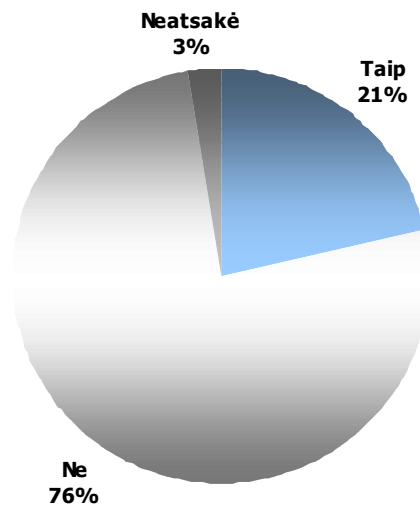

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (89 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. Pradėti savo verslą planuoja 5 proc. respondentų. Dar 5 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle (žr. 3.4.20 pav.).

Dažniau savo verslo neturi ir neplanuoja pradėti moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

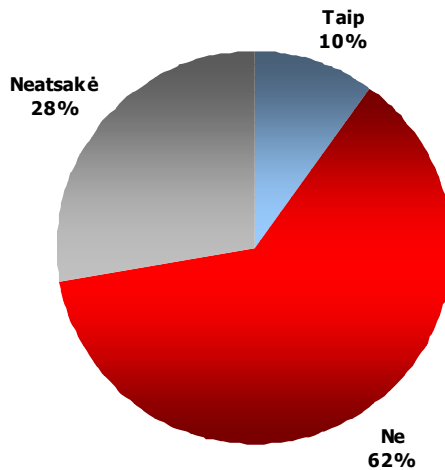

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (76 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 21 proc. respondentų – su ja susipažinę (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,116$, $p=0,020$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys yra dažniau susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje.

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (62 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 10 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatytos silpnos teigiamos koreliacijos tarp šio rodiklio ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,146$, $p=0,003$) bei susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo programa (Spearmano $\rho=0,292$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad, susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo programa ar turintys savo verslą, geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Šiaulių rajone svarbiausiomis problemomis, susijusiomis su darbu, laiko šias:

- ✓ **sunkumai įsidarbinti neturint patirties / pažinčių** („*sunku įsidarbinti jei neturi pažinčių ir darbo patirties*“, „*nėra baigusiems mokslus jaunimui darbu, susijusių su jų profesija. Reikalaujama iš studentų patirties, ką ne kiekvienas baigęs universitetą turi*“, „*visiems reikia darbo patirties*“)
- ✓ **sunkumai įsidarbinti jaunam, tik pabaigusiam studijas, žmogui** („*jaunimas, tik pabaigęs universitetą, neturi galimybės įsidarbinti pagal specialybę, dažnai dirba nekvalifikuotą darbą, arba tiesiog emigruoja*“)
- ✓ **mažas darbo vietų skaičius** („*nėra darbo, arba jis labai žemos kvalifikacijos*“, „*darbo stoka*“, „*rajone labai mažai darbo vietų*“, „*darbo vietų trūkumas*“)
- ✓ **maži atlyginimai** („*maži atlyginimas*“, „*labai maži atlyginimai*“).

Vos vienas tyrimo dalyvis patikino, kad **problemų, susijusių su darbu, šiuo metu nėra** („*nėra jokių problemų*“).

Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti šiais būdais:

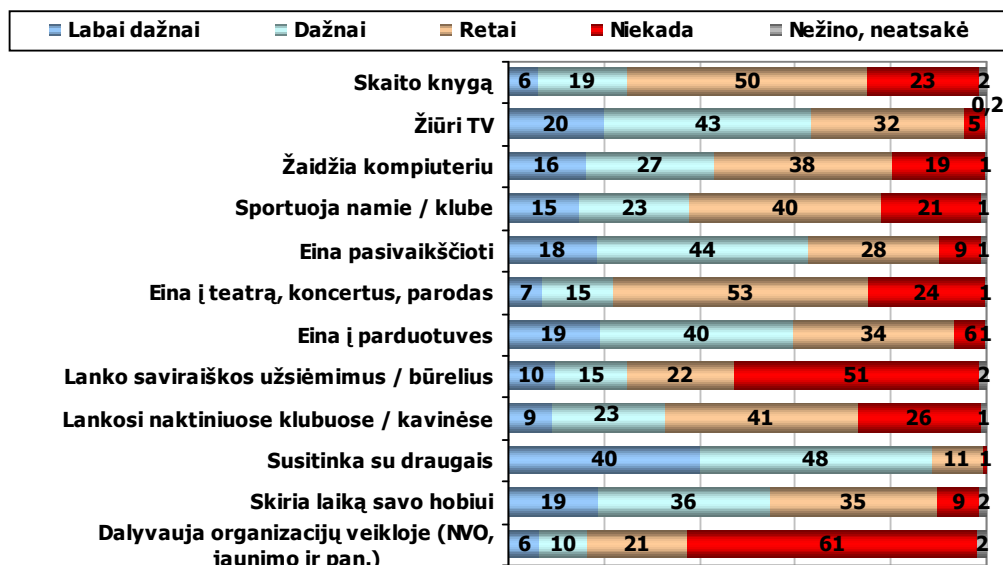
- ✓ **paskiriant konsultantą spręsti problemas, susijusias su darbu** („*pasamdyčiau žmogų, kuris būtų neutralus. Jis teiktų konsultacijas, padėtų vystyti organizacijų darbą, mokytų pritraukti jaunus ir aktyvius žmones, o svarbiausia – išlaikytų jaunimą Šiauliuose*“)

- ✓ **kuriant naujas darbo vietas jaunimui** („kurti naujas darbo vietas, kuriose galėtų dirbti jaunas ir iniciatyvus žmogus <...> kuriant rajono darbo rinkos patrauklumą“)
- ✓ **skatinant darbdavius priimti į darbą jaunimą** („taikyčiau daugiau lengvatų darbdaviams, kad priimtų jaunus žmones į darbą“)
- ✓ **informuojant jaunimą apie esančias veiklas** („labiau informuočiau jaunimą apie veiklas, bandyčiau įtraukti juos į tai“)
- ✓ **stengiantis pritraukti jaunimą dirbti Šiauliuose** („pirmiausia reikėtų skatinti jaunimą likti rajone, kad čia dirbtų“, „ieškočiau alternatyvų jaunimui neišvykti į kitas šalis ir miestus“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

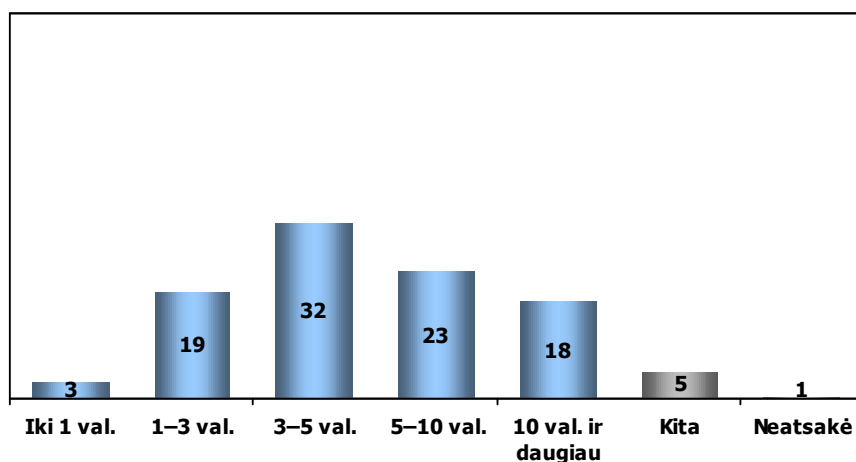
3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=402)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (88 proc.), žiūrėti TV (63 proc.), eiti pasivaikščioti (62 proc.), į parduotuves (59 proc.) ir skirti laiką savo hobiui (55 proc.). Rečiausiai dalyvaujama organizacijų veikloje (16 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (22 proc.), lankomasi saviraiškos užsiėmimuose / būreliuose (25 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$), parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Vyrų dažniau sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau žaidžia

kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p = 0,004$). Miesto gyventojai dažniau skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p = 0,033$), dalyvauja organizacijų veikloje (Pearsono χ^2 testo $p = 0,047$). Kaimo vietovių gyventojai dažniau žiūri TV (Pearsono χ^2 testo $p = 0,021$).

Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

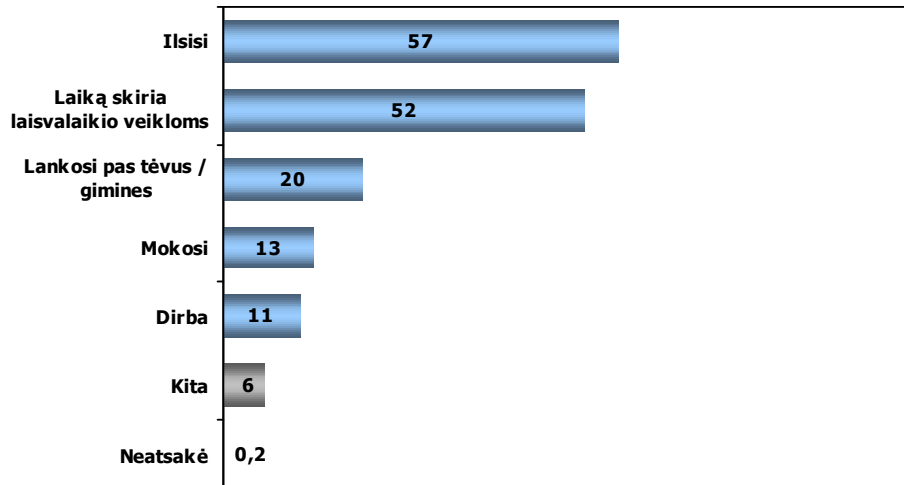

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=402)

22 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 32 proc. – 3–5 val. 23 proc. – 5–10 val. 18 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

Daugiausiai laiko (10 val. ir daugiau) laisvalaikiui dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

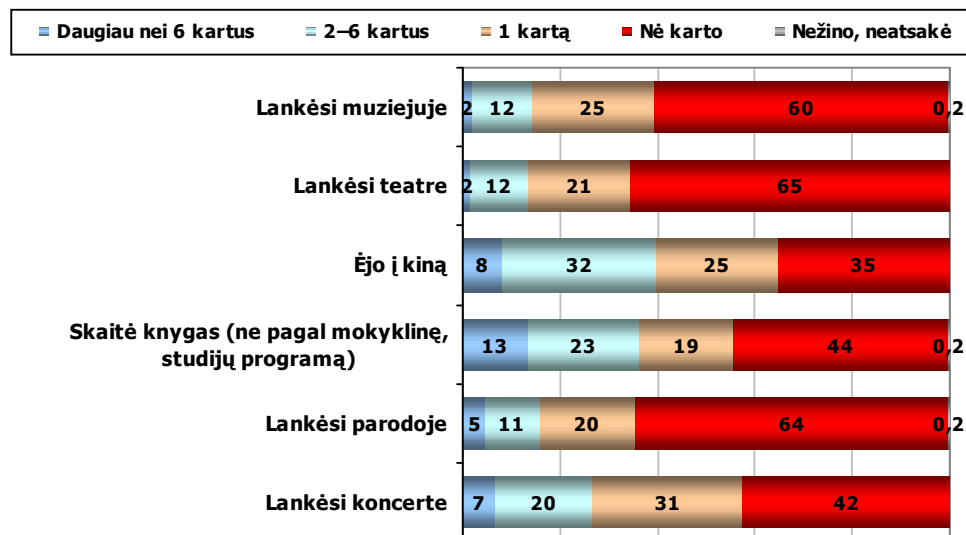
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=402)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – poilsis (57 proc.) ir laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (52 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

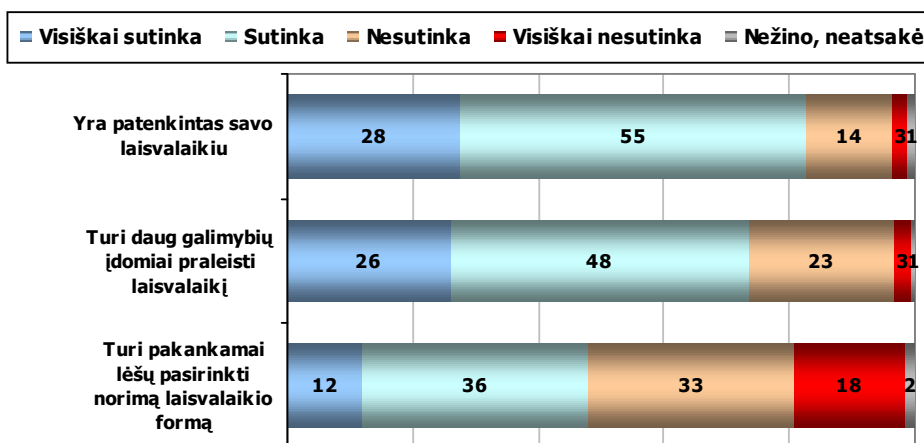
3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=402)

65 proc. Šiaulių rajono jaunuolių per paskutinius 6 mėnesius bent kartą buvo kine, 58 proc. – koncerte. 55 proc. bent kartą skaitė knygą (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius moterys dažniau lankėsi muziejuose (Pearsono χ^2 testo $p=0,010$), skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$). Miesto gyventojai dažniau lankėsi Šiaulių rajono savivaldybės jaunimo problematikos tyrimas, 2012

teatre (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$), ėjo į kiną (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$), skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=402)

Savo laisvalaikiu patenkinti 83 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 74 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 48 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai jį praleisti (Spearmano $\rho=0,587$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,407$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,460$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindines priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo:

- ✓ **didelį mokymosi krūvį** („dėl per didelio namų darbų skaičiaus“, „daug neįdomių namų darbų“, „daug pamokų, nelieka laiko pailsėti, nes didelis namų darbų krūvis“, „dažniausiai būnu pavargęs, jei būna daug namų darbų“)

- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų stygių** („kaime nėra kur praleisti laisvalaikį“, „mano rajone nėra konkrečių laisvalaikio praleidimo vietų, kuriose būtų įmanoma susirinkti įvairiam jaunimui, dėl pačio laisvalaikio nepakankamumo“)
- ✓ **didelį atstumą iki mokyklos** („nes gyvenu toli nuo mokyklos, man būtų sunku su grįžimu namo“, „nes reikia grįžti namo“)
- ✓ **bendravimo sunkumus** („negaliu dėl to, kad dar nemoku visiškai laisvai bendrauti su nepažįstamais žmonėmis“)
- ✓ **nemokėjimą planuoti laiko** („nemokėjimas planuoti savo laiko“)
- ✓ **lėšų stygių** („dėl lėšų stygiaus“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

- ✓ **pinigų stygius** („viskas remiasi tik į finansus. Gal ir būtų galima laisvalaikį leisti įdomiau ir įvairiau, bet tiesiog nori užsidirbtus pinigus panaudoti svarbesniems tikslams“)
- ✓ **dėmesys skiriamas šeimai ir jos poreikiams** („nes turiu mažą vaiką, kuriam skiriamas beveik visas dėmesys“, „dėl šeimos“)
- ✓ **didelis atstumas iki rajono centro** („kadangi rajono centras yra ganėtinai toli nuo gyvenamosios vietos“)
- ✓ **didelis užimtumas ir laiko stoka** („laiko trūkumas“, „dėl didelio užimtumo“).

Vos du 19–29 m. amžiaus informantai teigė, kad savo **laisvalaikį geba išnaudoti efektyviai** („pilnai jį išnaudoju“, „aš nuolatos planuoju savaitgalius ir juos išnaudoju maksimaliai efektyviai“).

Jaunuolių teiraujantis, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikio, 14–18 metų amžiaus tiriamieji pasiūlė:

- ✓ **mažinti mokymosi krūvį** („mažiau kad būtų pamokų, nes reikia ilgas valandas sėdėti mokykloje, daug rašyti“, „stengtis kuo daugiau išmokti mokykloje ir mažiau užduoti namuose, o gal net palengvinti mokymosi programą. Nes per namų darbus daugelis mokinių, norinčių pasiekti gerų rezultatų, negali pakankamai laiko skirti laisvalaikiui“, „sumažinti valandų skaičių mokyklose“, „mažiau namų darbų iš kai kurių dalykų mokytojų“, „kad greičiau vaikus iš mokyklos paleistų, mažiau namų darbų užduotų“)
- ✓ **organizuoti įdomias veiklas, užsiėmimus jaunimui** („mano nuomone, reikėtų steigti konkrečios veiklos sferas, vietas, į kurias jaunimui būtų galima įeiti nemokant didelio nario ar tiesiog įėjimo mokesčio“, „įdomių būrelių kūrimas“)
- ✓ **planuoti laiką** („reikia mokėti planuoti laiką“).

Vieno jaunuolio teigimu, situacijos, kad laisvalaikis būtų efektyviau išnaudojamas, pakeisti neįmanomas, nes mokslai gyvenime užima pirmąją vietą ir jų apleisti nevalia („to padaryti neįmanoma, nes mokslai yra svarbūs ir kol mokomės, bus sunku suderinti mokslus ir laisvalaikį. Juk artėja egzaminai, reikia mokytis“).

19–29 metų amžiaus jaunuoliai siūlo:

- ✓ **kurti laisvalaikio praleidimo vietas visame rajone** („pasiūlyti daugiau veiklų jaunimui“, „decentruoti įvairias laisvalaikio veiklas, renginius po visas rajono gyvenvietes, o ne tik sutelkti vien rajono centre“)
- ✓ **daugiau dėmesio skirti sau** („jei mažiau rūpinčiausi kitais, daugiau laiko turėčiau sau ir savo laisvalaikiui“)
- ✓ **kurti rajone NVO** („įkurti daugiau NVO rajone“).

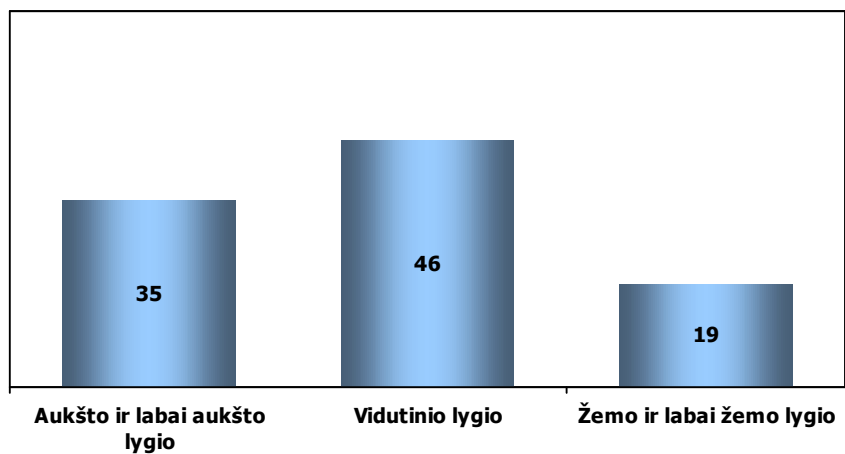
Vienas 19–29 m. amžiaus informantas mano, kad **niekas negali padėti laisvalaikį išnaudoti efektyviau, nes visą laiką atima darbas** („neįmanoma, nes visą

laiką atima darbas"). Du tyrimo dalyviai patikino, kad jiems **problemų efektyviai išnaudoti laisvalaikį nekyla** („išnaudoju“, „aš laisvalaikį išnaudoju efektyviai“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

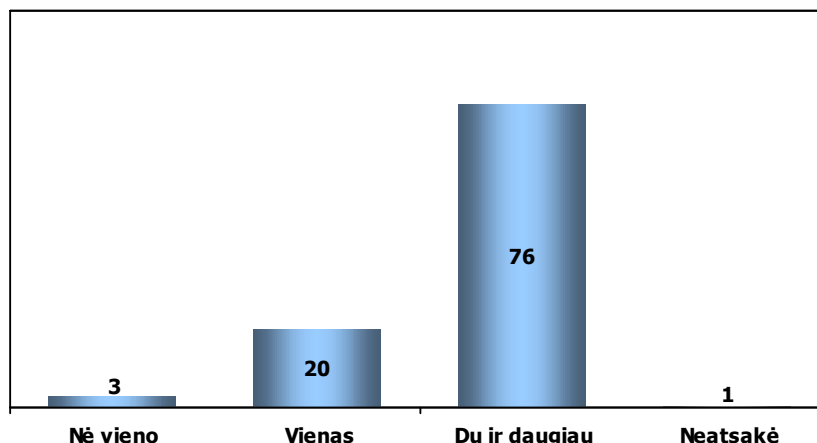
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=402)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 14,1. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

46 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 35 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 19 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkames, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme

atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

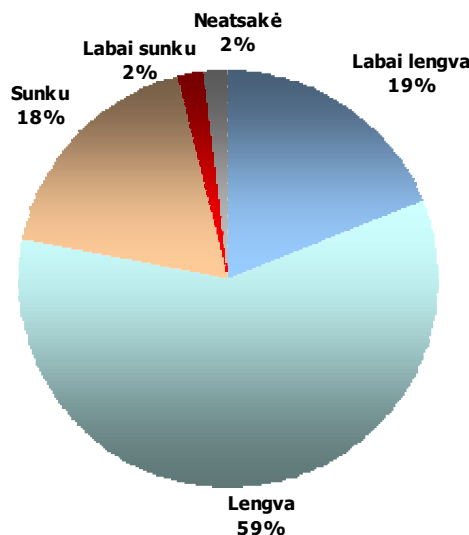

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=402)

Dauguma (76 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Viena artimą draugą turi 20 proc., o nė vieno – 3 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp artimų draugų skaičiaus ir santykių su draugais kokybės rodiklio (Spearmano $\rho=0,124$, $p=0,013$). Tai rodo, kad geresniais santykiais su draugais pasižymi apklaustieji, turintys daugiau artimų draugų.

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

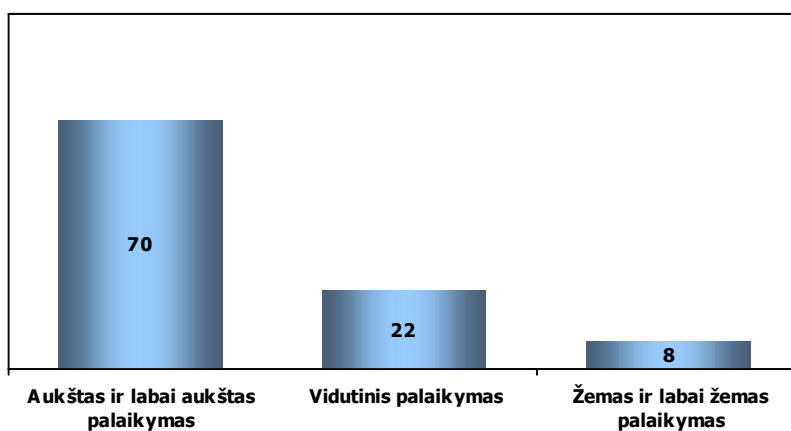

3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=402)

Daugumai (59 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 19 proc. – labai lengva. Naujas draugystes užmegzti sunku 18 proc. respondentų. 2 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp naujų draugysčių užmezgimo lengvumo ir artimų draugų skaičiaus (Spearmano $\rho = -0,237$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems lengviau užmegzti naujas draugystes.

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 5,9. Tai rodo, kad susilaukiamo socialinio palaikymo lygis yra arti aukšto ir labai aukšto.

Dauguma apklaustųjų (70 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 22 proc. – vidutinio, o 8 proc. – žemo ir labai žemo lygio socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos socialinio palaikymo rodiklio koreliacijos su artimų draugų skaičiumi (Spearmano $\rho = 0,158$, $p = 0,002$) ir santykių su draugiais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho = 0,199$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia daugiau draugų turintys apklaustieji ir geresniais santykiais su jais pasižymintys tyrimo dalyviai. Taip pat pastebėta silpna neigiama koreliacija tarp socialinio palaikymo ir naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,249$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučiantiems jaunuoliams lengviau užmegzti naujas draugystes. Aukštą ir labai aukštą socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,021$).

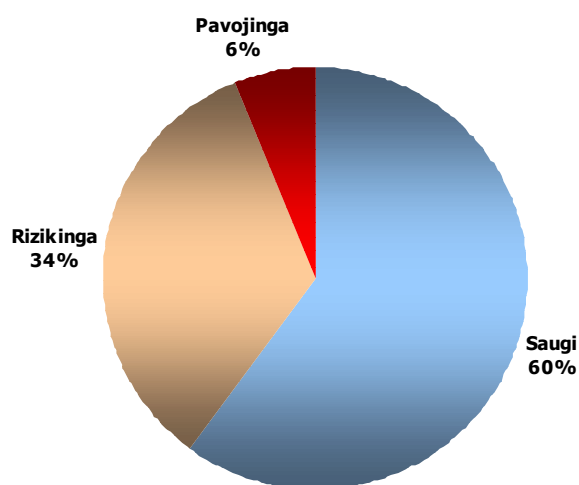
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 m. amžiaus jaunuoliai vienareikšmiškai pritaria draugų turėjimo svarbai. Šį teiginį jie grindžia:

- ✓ **būtinybe bendrauti, išsipasakoti** („nes kiekvienam iš mūsų reikia bendravimo“, „kad galėtum pasiguosti, pabendrauti“, „neretai mes draugams pasakome daugiau nei tėvams“, „su draugais smagu paplepėti“)
- ✓ **galimybe kartu praleisti laisvalaikį** („su jais dažniausiai praleidi laisvalaikį, su jais linksminiesi“, „reikalingi kartu leisti laisvalaikį, užsiimti kita veikla“, „su draugais kartu keliaujame, linksminamės“)
- ✓ **galimybe gauti įvairios pagalbos, paramos, patarimų** („draugai visada buvo ir bus reikalingi, be draugų moralinės paramos šiame pasaulyje neįmanoma visko įveikti“, „draugai padeda kai būna sunku, pataria, palinksmina“, „šiais laikais labai reikalingi, nes į juos gali kreiptis iš tikus nelaimė“, „jie reikalingi, kad galėtų tave palaikyti kai būna sunku“)
- ✓ **galimybe šio to išmokti, sužinoti** („jie plečia mūsų akiratį, didina išprusimą ir aplinkos suvokimą“)
- ✓ **draugų suteikiamomis geromis emocijomis** („draugai, tai emocijų pakėlimas“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurias mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

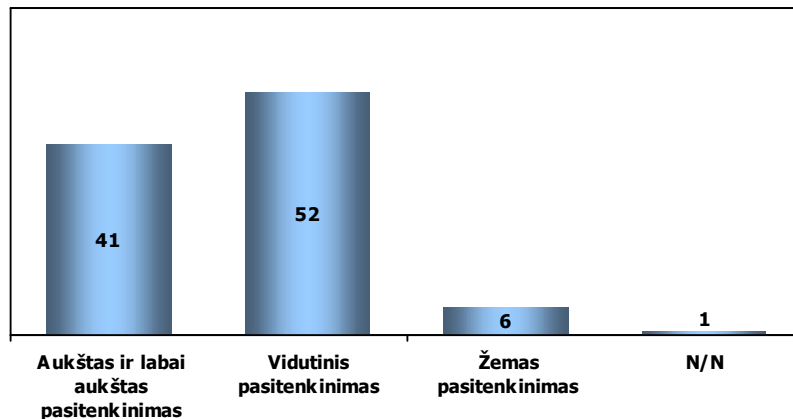

3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,2. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (60 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 34 proc. respondentų gyvena rizikingoje, o 6 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.). Saugioje kaimynystėje dažniau gyvena vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 7 iki 14), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 22 iki 28) lygio pasitenkinimas kaimynystėje ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 15,4. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra vidutinis.

52 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 41 proc. – aukšto, o 6 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, jaunuoliai (14–29 m.), kaip svarbiausias problemas susijusias su jų rajonu / kaimu / kvartalu, įvardija šias:

- ✓ **viešųjų maitinimo įstaigų / vietų jaunimui susiburti trūkumas** („nėra jaunimui skirtos kavinukės, neformalios vietos susibėgti. Daugelis iš mūsų neturi ką veikti, bet nori susitikti su draugais. Būreliuose visą dieną nebūsi, o lauke, šaltais žiemos vakarais, niekas nevilioja, todėl tai būtų labai gerai išeiti ir pabūti kartu“)
- ✓ **nesaugumas gatvėse** („dėl įvykusių konkrečių situacijų drįstu teigti, kad tamsiu paros metu yra nesaugu“)
- ✓ **prasti keliai, susisiekimo problemos žiemos metu** („reikėtų tvarkyti kelią, nes yra prastas, o žiemos metu labai dažnai sunku pravažiuoti, nes būna užpustytas“)
- ✓ **pareigų neatliekantis jaunimo atstovas** („seniūnija yra išsirinkusi jaunimo atstovą, bet šis jaunimo labui nieko nedaro, negalvoja kaip užimti juos“)
- ✓ **netvarka** („tam tikrų vietų zonų aplinka nėra prižiūrima“, „didelis šiukšlių kiekis visose vietose“)

- ✓ **patyčios** („viena iš aktualiausių problemų yra patyčios iš socialiai remtinų šeimų bei neįgalių mokinių“)
- ✓ **girtaujantys žmonės** („kartais pasipiktinu girtuokliaujančiais“).

Vos vienas apklaustasis patikino, kad šiuo metu **jokių problemų neįžvelgia** („problemų kaip ir neįžvelgiu, viskas yra gerai“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai, be jau minėtų priežasčių, regi ir šias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:

- ✓ **jaunų žmonių trūkumas rajone** („mano gyvenamajame kaime pagrindinė problema yra jaunimo mažėjimas, kadangi jis išsikelia gyventi į miestą, arba emigruoja iš šalies“)
- ✓ **neapšviestos gatvės, neasfaltuoti keliai** („gatvių apšvietimas naktį“, „neasfaltuotos gatvės, gatvių apšvietimas“)
- ✓ **vandalizmas, nusikalstamumas** („šiuokšlinių vartymas, skelbimų lentų laužymas“, „vagystės“)
- ✓ **vaikų žaidimo aikštelių trūkumas** („nėra žaidimų aikštelių, o jei yra, tai avarinės būklės“)
- ✓ **jaunimo pasyvumas** („jaunų žmonių pasyvumas“)
- ✓ **nedarbas** („didelis nedarbas“)
- ✓ **emigracija** („emigracija“).

Vos vienas jaunuolis (14–29 m.) patikino **nematantis jokių problemų** („nėra jokių problemų“).

Tyrimo dalyviai (14–29 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **rajono infrastruktūros gerinimas** („sutvarkyčiau kelius, kad būtų geresnis susisiekimas“, „tvarkyčiau kelius, nes daugumas kelių net neasfaltuoti“, „neišjungčiau mieste lempų lygiai vidurnaktį, bent jau savaitgaliais jos galėtų degti bent iki trečios nakties“, „lėšos sutvarkyti kelius“, „įvesčiau žmonėms kanalizaciją ir vandentiekį“, „gatvių šaligatvių sutvarkymas“, „sukurčiau stovėjimo aikšteles“)
- ✓ **saugumo didinimas** („imčiausi įvairių saugumo priemonių ne tik pagrindinėse gatvėse“, „aktyvinčiau policijos patruliavimą naktį, taip dar labiau užtikrinant tvarką ir saugumą nuošaliuose apylinkėse“)
- ✓ **rūpinimasis skurstančiais** („steigčiau tam tikras vietas, kuriose benamiai galėtų gauti bent arbatos“)
- ✓ **mokyklinių autobusų parko plėtra** („skirčiau autobusus, kad vaikai būtų saugiai nuvežami ir parvežami iš mokyklų ir darželių, kad nereikėtų toli eiti į savo gyvenvietes“)
- ✓ **pasirūpinimas girtaujančių žmonių problema** („visus geriančius nuginkčiau nuo parduotuvės ar kultūros namų, nes tai labai gadina esantį vaizdą, daro blogą įtaką“)
- ✓ **įsiklausymas į jaunimo problemas** („visada atsižvelgčiau į mūsų augančią kartą, kuriai svarbu padėti“, „išklausyčiau jų problemas ir padėčiau jiems, jei galėčiau“)
- ✓ **kultūrinės veiklos vystymas** („skatinčiau kultūrinę programą“, „renginių“)
- ✓ **žaidimo aikštelių įrengimas** („įrengčiau žaidimo aikšteles“)
- ✓ **baudos už patyčias** („bausti už patyčias baudomis“)
- ✓ **aplinkos tvarkymas** („aplinką kad žiūrėtų“).

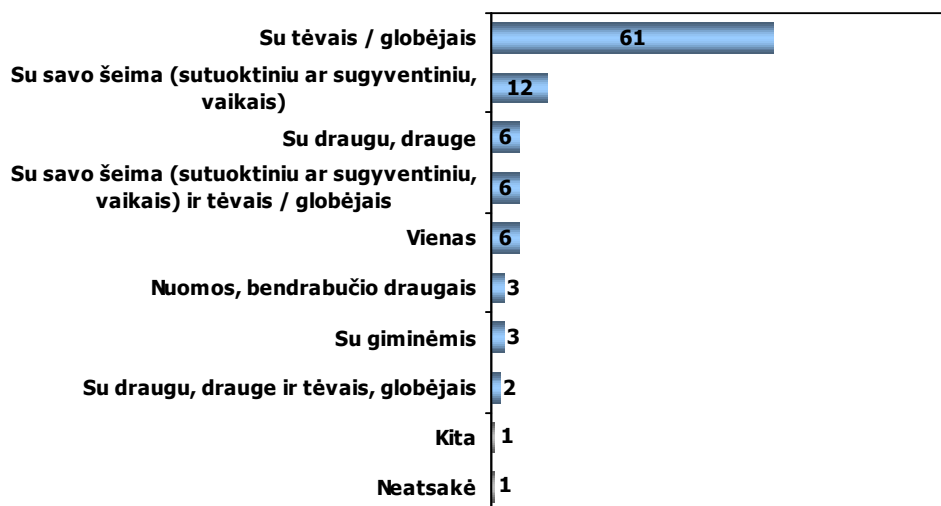
Vyresnieji (19–29 m.) informantai mano, kad situaciją rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų ir tai:

- ✓ **darbo vietų kūrimas / verslo skatinimas** („daryčiau kažką, kad sumažėtų nedarbas – remčiau verslą, traukčiau investicijas“, „kad būtų patrauklesnis miestas verslininkams“)
- ✓ **sportavimui skirtų vietų plėtra** („įrengčiau gerą futbolo stadioną“)
- ✓ **lėšų skyrimas neformaliai ugdymui** („daugiau lėšų skirčiau neformaliai ugdymui“)
- ✓ **bendruomenės namų įkūrimas** („įkurti bendruomenės namus“)
- ✓ **vaikų darželio įkūrimas** („reikia vaikų darželio“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

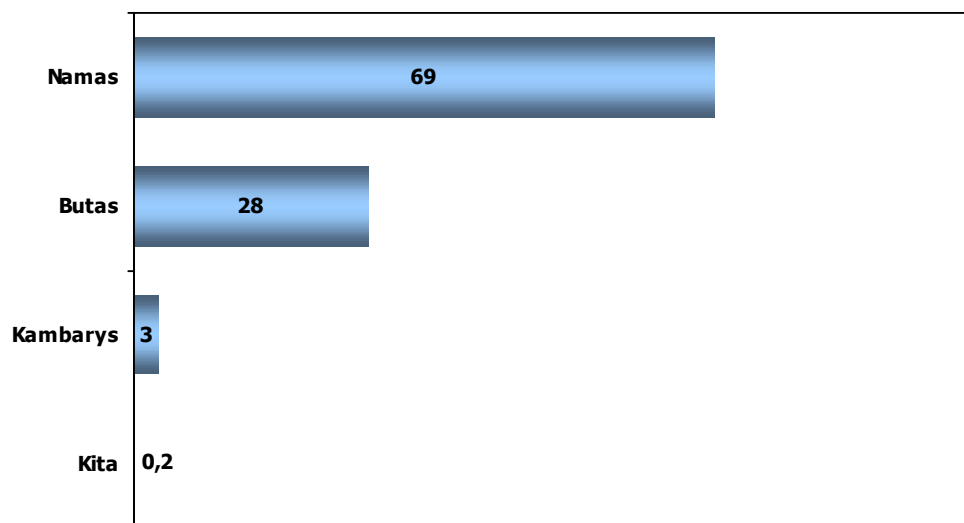
Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=402)

61 proc. Šiaulių rajono jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 12 proc. – su savo šeima. Po 6 proc. gyvena vieni, su draugu (-e) arba su nuomos, bendrabučio draugais (žr. 3.8.1 pav.).

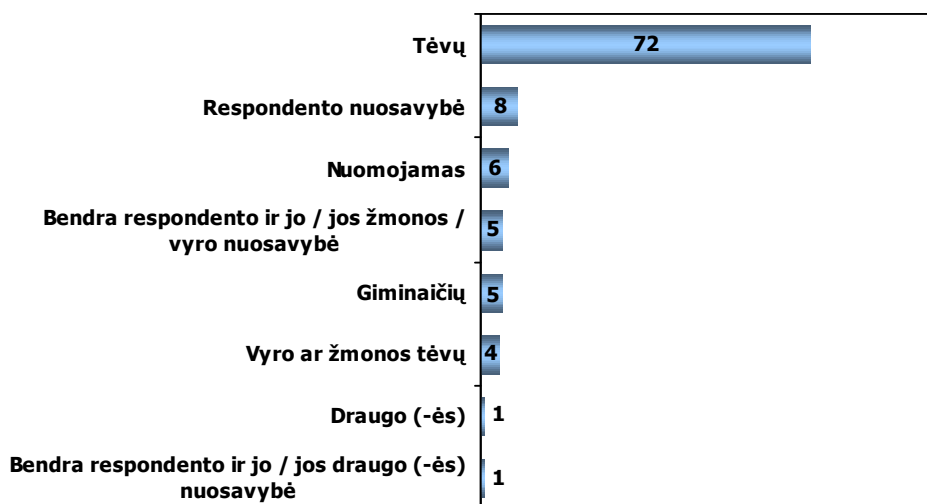
Su tėvais, globėjais dažniau gyvena kaimo vietovių atstovai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=402)

69 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena name, 28 proc. – bute, dar 3 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Name dažniau gyvena jaunesni (14–18 m.), o bute – vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,023$).

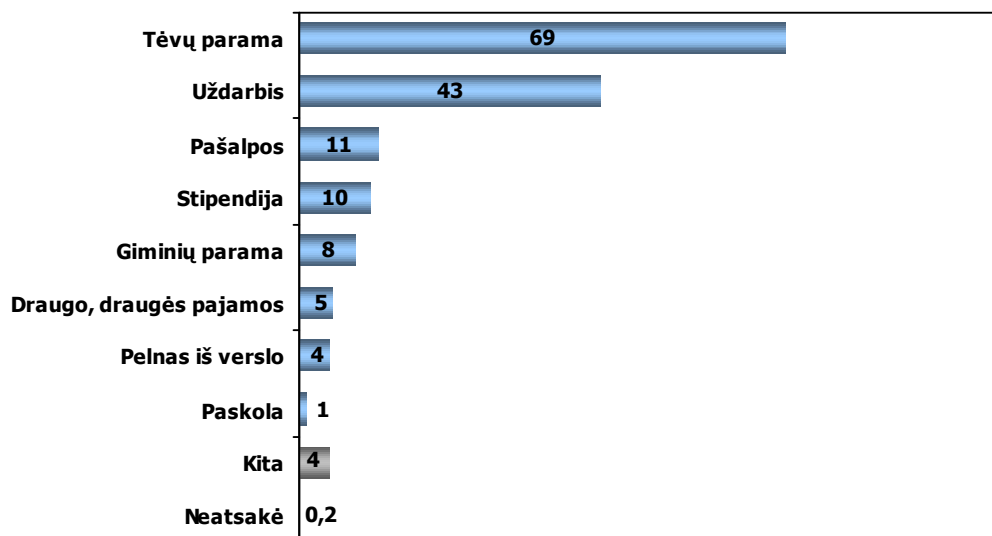
3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=402)

72 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 13 proc. respondentų. 6 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi (žr. 3.8.3 pav.).

Nustatyta, kad kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o miesto – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

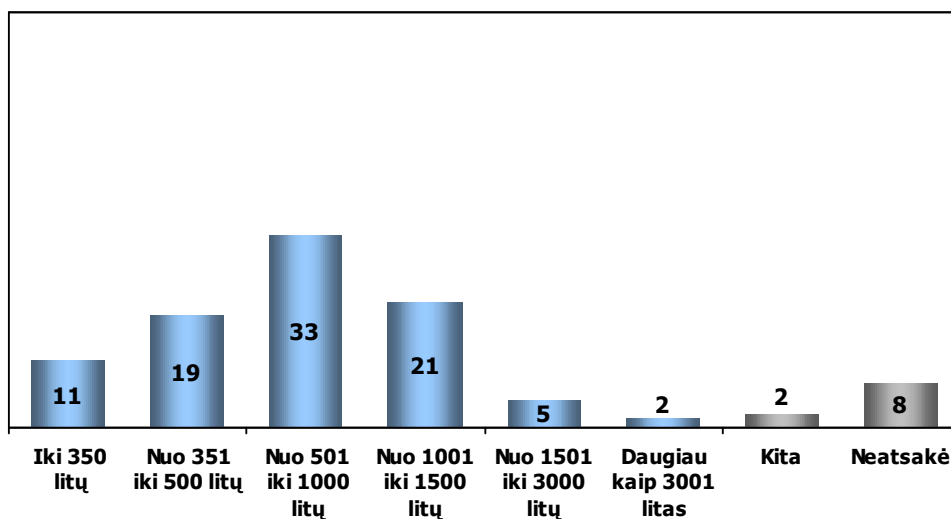
Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias –

paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

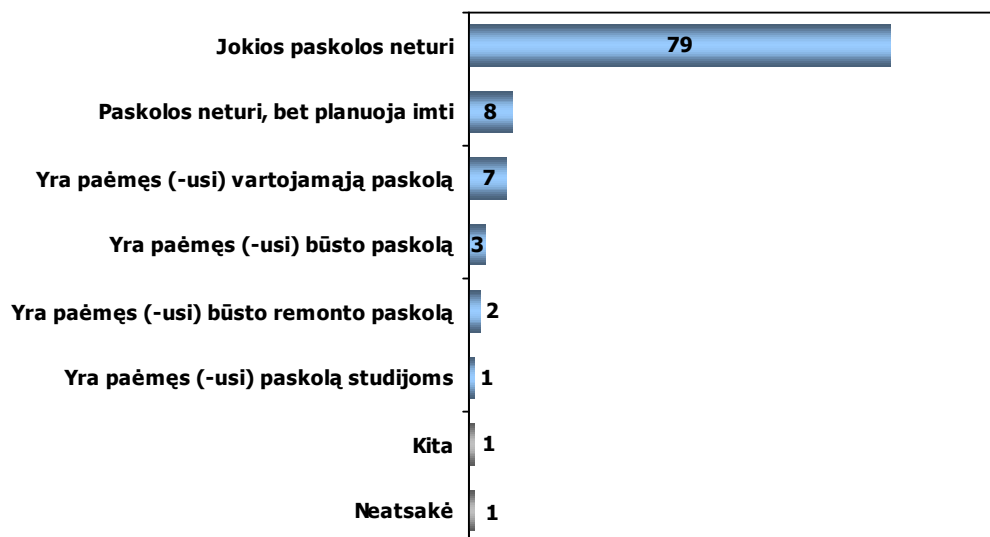
3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=402)

Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 69 proc. jaunuolių, uždarbį – 43 proc. 11 proc. respondentų gauna pašalpas, 10 proc. – stipendijas. 8 proc. sulaukia giminių paramos (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=402)

Daugumos (55 proc.) apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 501 iki 1500 Lt: 33 proc. – nuo 501 iki 1000 Lt, 21 proc. – nuo 1001 iki 1500 Lt. 30 proc. – nesiekia 501 Lt. 7 proc. respondentų pajamos skaičiuojamos nuo 1501 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=402)

79 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 8 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

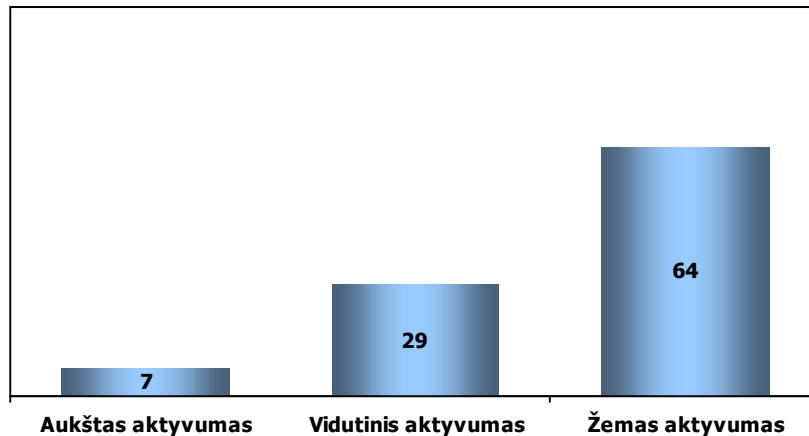
- ✓ **finansinis stabilumas** („pinigai“, „finansai“, „pakankamos pajamos pragyvenimui ir ne tik svarbiausiems poreikiams patenkinti“, „finansinė nepriklausomybė“)
- ✓ **stabilus darbas ir poreikius atitinkantis atlyginimas** („darbas, tinkamas apmokėjimas už darbą“, „gerai apmokamas darbas“)
- ✓ **geri santykiai su aplinkiniais žmonėmis** („santaika“, „šilti santykiai visose srityse, nuo šeimos iki pažįstamų“)
- ✓ **siekis tobulėti, šio to pasiekti** („norėjimas kažko pasiekti gyvenime“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

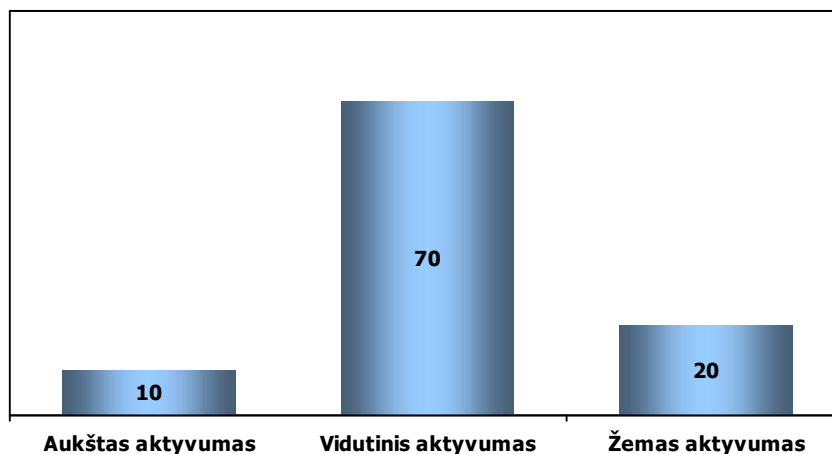
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 2,0 (t. y. žemo aktyvumo rodiklis).

Didžiąją dalį (64 proc.) Šiaulių rajono jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 29 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 7 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

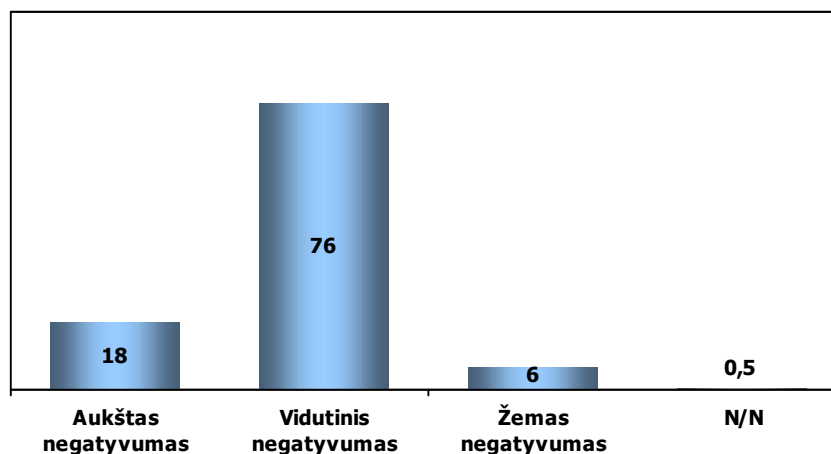
3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=402)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,5. Ji nurodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Šiaulių rajone.

Daugumos (70 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 10 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 20 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearmano $\rho=-0,200$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiškai aktyvesnis. Žemo politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=402)

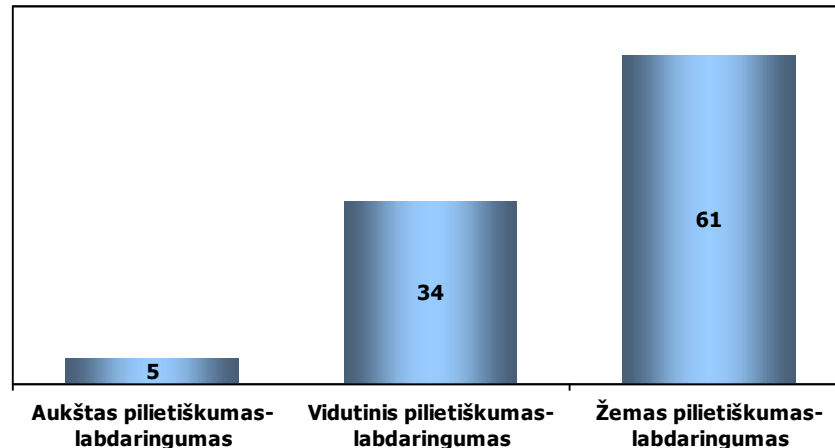
Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,7. Šis rodiklis rodo vidutinišką Šiaulių rajono jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (76 proc.) 18 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 6 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų Šiaulių rajono savivaldybės jaunimo problematikos tyrimas, 2012

susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

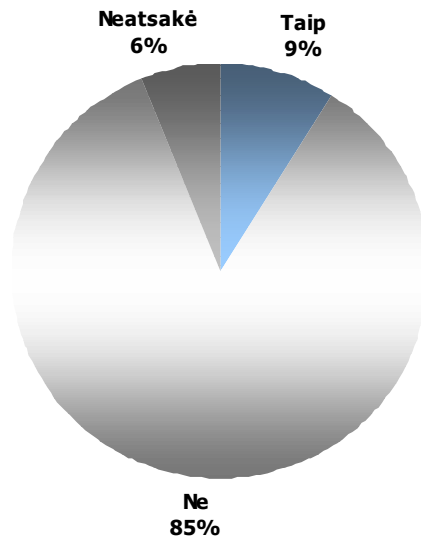
3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=402)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,8. Ši reikšmė patenka tarp vidutiniško ir žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio.

61 proc. apklaustųjų pilietiškumo-labdaringumo lygis yra žemas, 34 proc. – vidutinis. 5 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatyta statistškai reikšminga pilietiškumo-labdaringumo rodiklio silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,136$, $p = 0,006$) ir silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,124$, $p = 0,013$). Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni ir gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje. Žemu pilietiškumo ir labdaringumo lygiu dažniau pasižymi vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) atstovai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,006$).

Narystės nevyriausybinese organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=402)

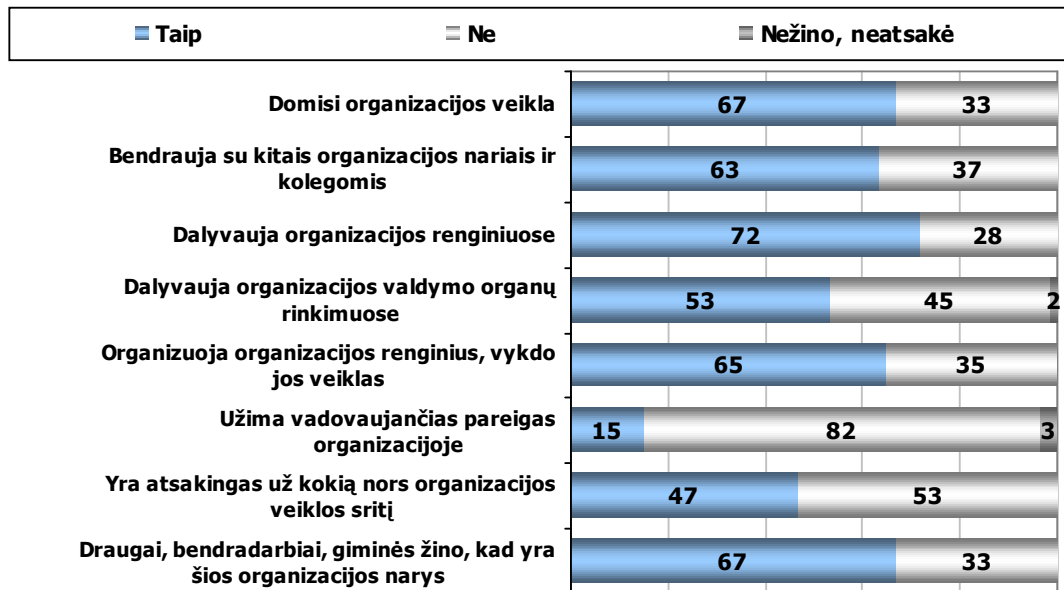
Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 9 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos priklausymo nevyriausybiniams organizacijoms koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,280$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,119$, $p = 0,017$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,151$, $p = 0,002$).

Tai reiškia, kad nevyriausybiniams organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje apklaustieji ir aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio respondentai. Nevyriausybiniams organizacijoms dažniau priklauso miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$).

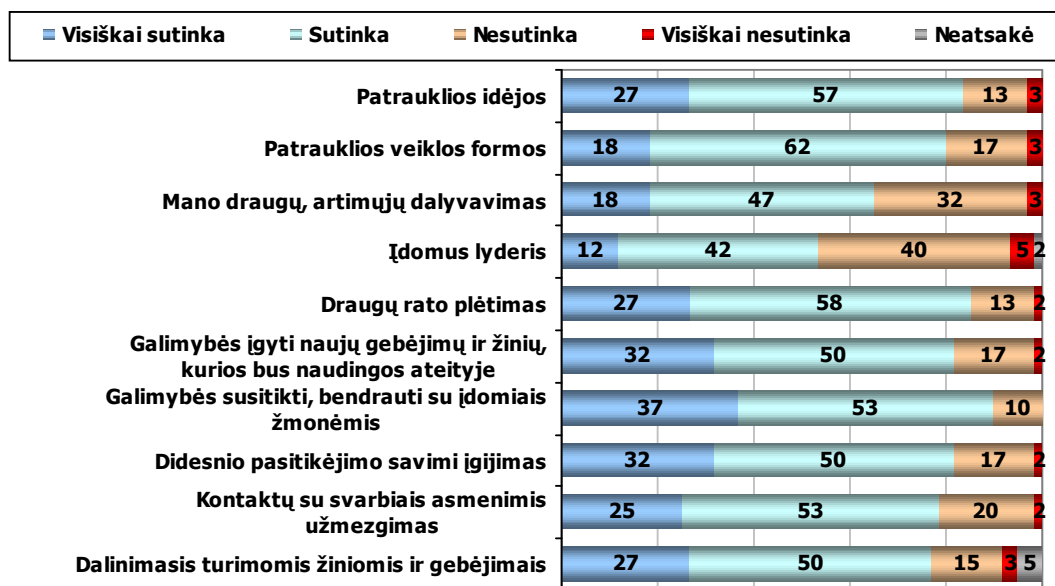
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=60)

Dauguma nevyriausybinų organizacijų narių dalyvauja organizacijos renginiuose (72 proc.), domisi organizacijos veikla (67 proc.), organizuoja renginius (65 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (63 proc.), dalyvauja organizacijos valdymo organų rinkimuose (53 proc.), yra atsakingi už kokią nors organizacijos veiklos sritį (47 proc.). 67 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

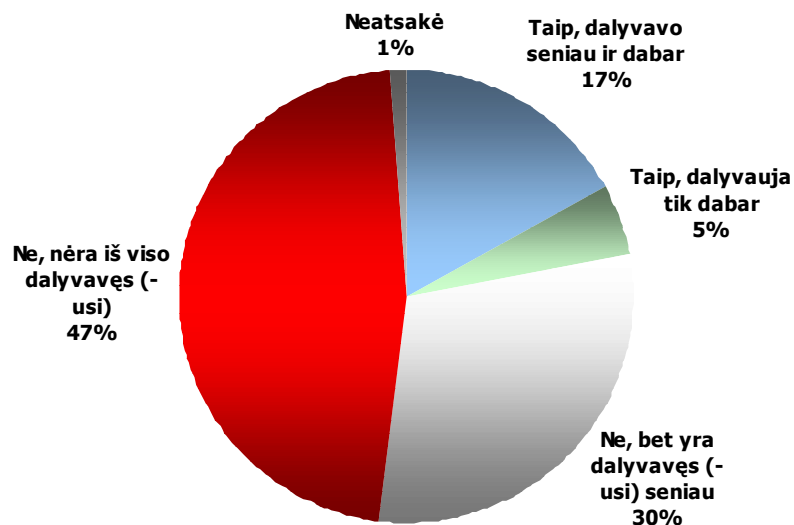
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=60)

Dauguma (54–90 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=402)

47 proc. Šiaulių rajono jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 30 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 17 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 5 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,364$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,203$, $p < 0,001$)
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,327$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo ir labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,283$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearmano $\rho = 0,282$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje tyrimo dalyviai, aukšto

pilietiškumo-labdaringumo lygio respondentai, gyvenantys aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje jaunuoliai, nevyriausybių organizacijų nariai. Per paskutinius 6 mėnesius savanoriškoje veikloje dažniau teko dalyvauti miesto gyventojams (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai yra pasidalinę į pilietiškai aktyvius ir pasyvius. Aktyvumą lemiančiomis priežastimis įvardijamos:

- ✓ **noras būti pastebėtu** („man patinka dalyvauti veiklose, kuriose žmonės į tave atkreipia dėmesį, pamato, koks gali būti talentingas“)
- ✓ **noras prisidėti prie visuomenės gerovės, padėti** („padėti visuomenei nesiekiant pelno“, „mano aktyvumą lemia noras dalyvauti ir padėti kam nors“)
- ✓ **užsiėmimai, skatinantys būti aktyviu (-ia)** („lemia tai, jog aš esu tikrai labai sportiška, mėgstu sportuoti, turiu daug pagyrimų, diplomų. Taip pat esu aktyvi mokykloje, vedu renginius, padedu kuo galiu“)
- ✓ **žinių siekis** („tai ugdo mane, suteikia žinių“, „įgauti naujų žinių, kompetencijos“)
- ✓ **noras bendrauti, dirbti komandoje** („man patinka bendrauti su žmonėmis“).

14–18 m. amžiaus informantų pasyvumą lemiančios priežastys:

- ✓ **didelis atstumas nuo namų iki mokyklos** („dalyvauju klasės ir mokyklos veikloje tol, kol būnu mokykloje, nes išvažiuoju namo su mokykliniu autobusu, nebeturiu kaip atvažiuoti į miestelį kur yra daug veiklos ir yra kaip išreikšti save“, „aš neaktyvus, nes negaliu dalyvauti renginiuose, nes mane veža namo. O pasilikti negaliu, nes mano namai labai toli“)
- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („mano neaktyvumą lemia didelis mokslų apkrovimas“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) taip pat pasidalinę į aktyvius ir pasyvius.

Aktyvumą lemia:

- ✓ **noras prisidėti prie bendros gerovės** („nes noriu padaryti kažką gero vietai ir bendruomenei kurioje gyvenu“)
 - ✓ **matomi pavyzdžiai ir aplinkinių įtaka** („tiesiog kilau iš tokios aplinkos ir matau tame visokeriopą naudą. Dabar noriu ją suteikti ir kitiems“)
 - ✓ **patriotizmo, pareigos jausmas** („noras, patriotizmas, prasmė ir pareiga“).
- Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:
- ✓ **galimybių pasireikšti nebuvimas** („mano gyvenamojoje vietovėje pilietiškai aktyviu būti sudėtinga, kadangi jokios pilietinės akcijos nevyksta“)
 - ✓ **naudos nematymas** („tai neteikia naudos“)
 - ✓ **laiko stygius** („laiko stoka“).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

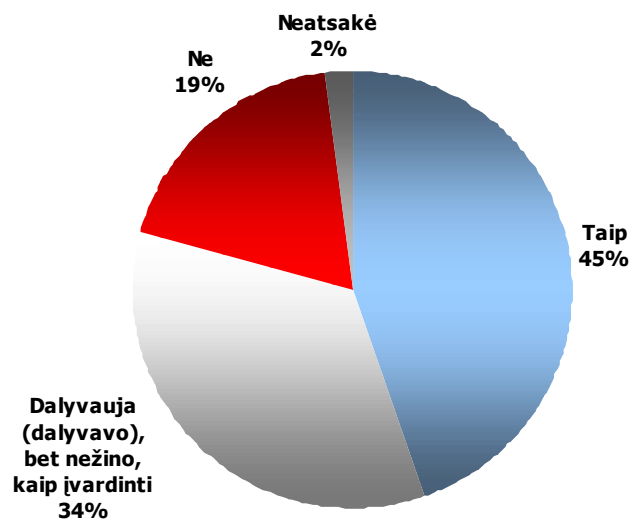
- ✓ **aktyvus skatinimas / pavyzdžio demonstravimas užsiimti veiklomis / sudominimas** („motyvuoti ir skatinti, rodyti pavyzdį ir galimybes. Daugelis jaunų, aktyvių žmonių pradėjo veikti pabuvę projektuose, ar buvo asmeniškai paskatinti vyresnių arba bendraamžių“, „reikėtų paskatinimo“, „juos pritraukti, sužavėti, sudominti“, „mokėti juos privilegijuoti, juos sudominti įdomia veikla“, „skatinti labiau“)
- ✓ **įdomios veiklos organizavimas** („kuo įdomiau viskas pateikta, tuo įdomiau užsiimti ir dalyvauti“, „reikia padaryti tokią akciją, kuri patiktų vaikams“, „sugalvoti jaunimui įdomių temų“, „reikėtų, kad būtų daugiau moksleiviams įdomesnių dalykų, kuriuos pagrįdė mėgsta ir yra populiarūs tarp jaunimo“)
- ✓ **skatinimas pažymiais už dalyvavimą veiklose** („už dalyvavimą rašyti pažymius“).

Vienas jaunuolis mano, kad **pilietinį aktyvumą lemia tik paties asmens savybės ir noras** („pačių moksleivių aktyvumas priklauso tik nuo jų pačių mąstymo. Mano nuomone, neįmanoma įpiršti žmogui to, kas jam nėra įdomu ar aktualu“).

19–29 metų amžiaus informantai, be jau minėtų aktyvumo skatinimo būdų, taip pat pritaria:

- ✓ **jaunimo mokymui apie pilietiškos veiklos naudą** („pirmiausiai reikia nurodyti, kad dalyvavimas įvairiose akcijose, organizacijų veiklose yra naudingas jaunam žmogui, ką jis iš to gali gauti ir pasiekti“)
- ✓ **informacijos platinimui** („daugiau informacijos“)
- ✓ **finansiniam rėmimui** („remti reikia finansiškai“).

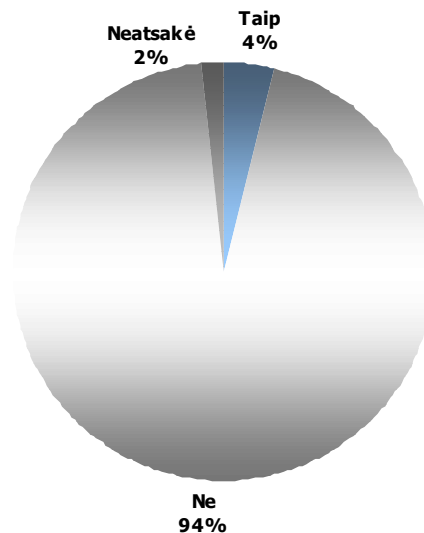
Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=212)

45 proc. tiriamųjų pasisakė, kad galėtų įvardyti savanorišką veiklą, kurioje dalyvavo. 34 proc. mano, kad būtų sudėtinga apibrėžti tai, kur jiems teko dalyvauti. 19 proc. negali įvardyti savo savanoriškos veiklos (žr. 3.9.2.6 pav.).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

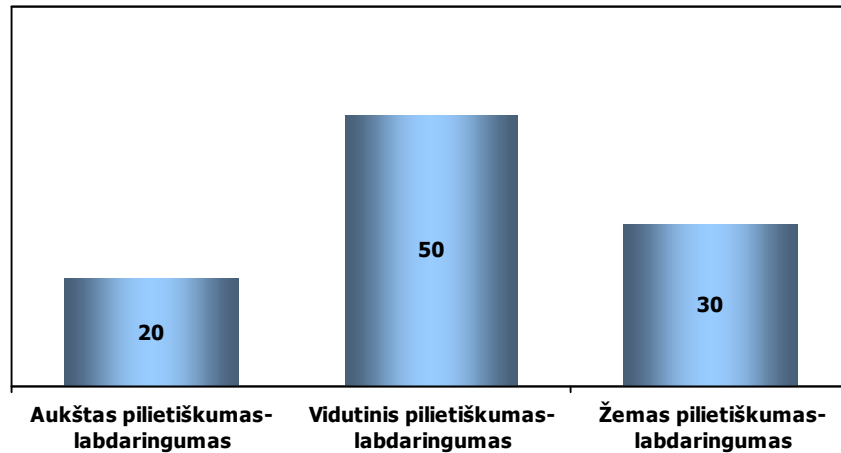

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=402)

4 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ar stiliui ir dalyvavimo savanoriškoje veikloje (Spearmano $\rho=0,118$, $p=0,018$). Tai rodo, kad neformalių grupių ar stilių atstovai yra labiau linkę dalyvauti savanoriškoje veikloje. Neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=402)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 19,1. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Šiaulių rajono jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

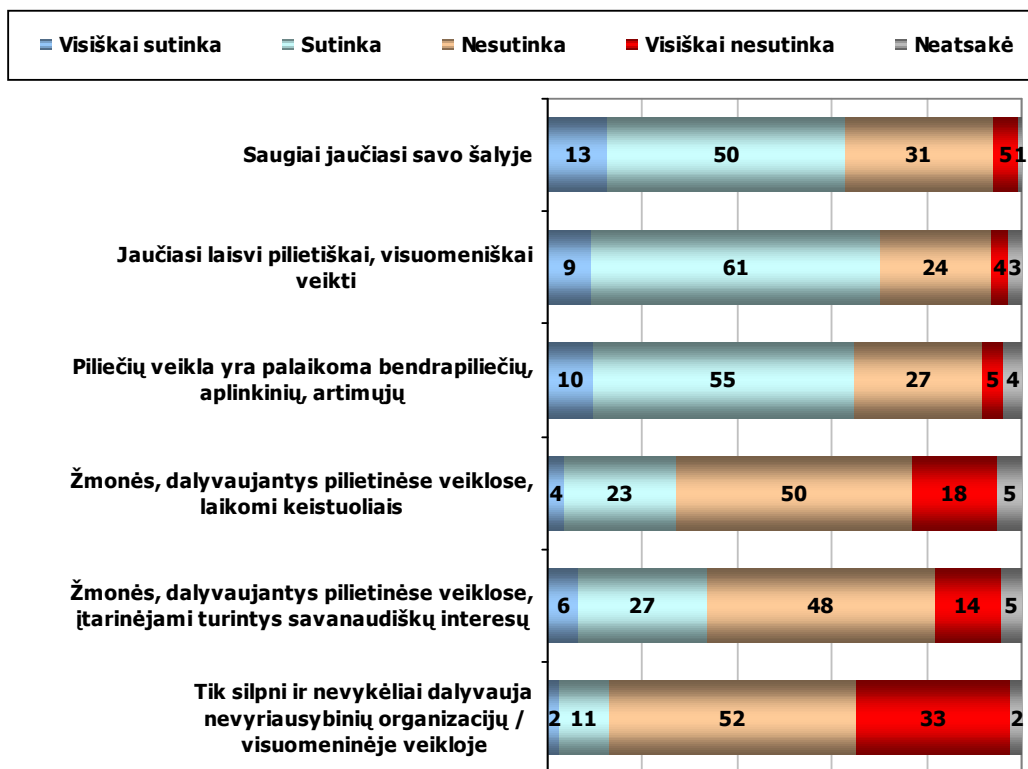
Pusė (55 proc.) apklaustų jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 30 proc. aplinka yra žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio. 20 proc. – aukšto (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,222$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,194$, $p < 0,001$)
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,347$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis politinis-pilietinis aktyvumas, aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas ir pilietiškumas-labdaringumas.

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=402)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (70 proc.), mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (65 proc.) bei jaučiasi saugiai savo šalyje (63 proc.). 33 proc. respondentų sutinka, jog žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 27 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 13 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

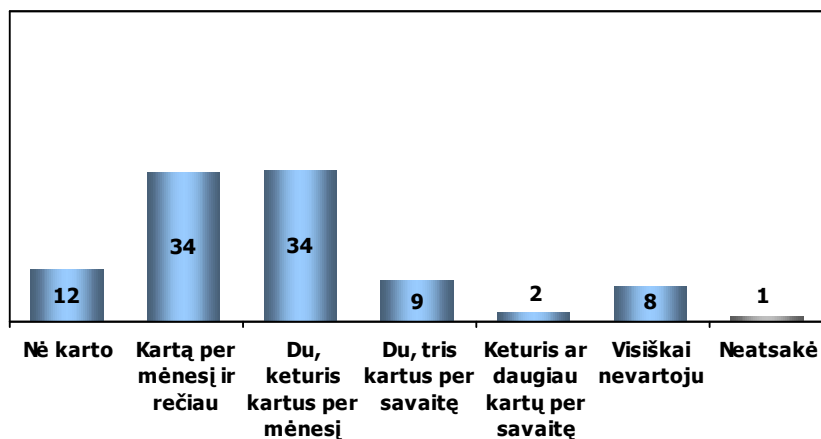
Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai savo miestui norėtų pasitarnauti:

- ✓ **dalyvaudami visuomeninėje veikloje, būdami aktyvūs** („dalyvauti visuomeninėje veikloje, siūlyti variantus miesto tobulėjimui, būti aktyviam visuomenėje ir visuomeniniame gyvenime“, „prisidėti prie veiklos tvarkyti aplinką“, „norėčiau dalyvauti visuomeninėje veikloje“)
- ✓ **gražindami aplinką** („nudažyti negražias miesto sienas ir prisidėti prie miesto centro tvarkymo“)
- ✓ **užtikrindami saugumą** („norėčiau užtikrinti saugumą, kad kiekvienas išėjęs tamsiu paros metu į gatvę, ar tiesiog grįžtantis namo vėlai vakare iš po tam tikro veiklos, jaustųsi saugus“)
- ✓ **organizuodami renginius, įdomias veiklas** („organizuoti daugiau kultūrinių renginių“, „padėti organizuoti išvykas“, „stengiuosi prisidėti prie įvairių renginių, akcijų“, „rūpintis jaunimo užimtumu“)
- ✓ **garsindami savo kraštą** („padaryti savo kaimą žinomą ne tik Šiaulių rajone, bet visoje Lietuvoje“)
- ✓ **ugdydami žmonių patriotinius jausmus** („įvesti daugiau patriotizmo“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

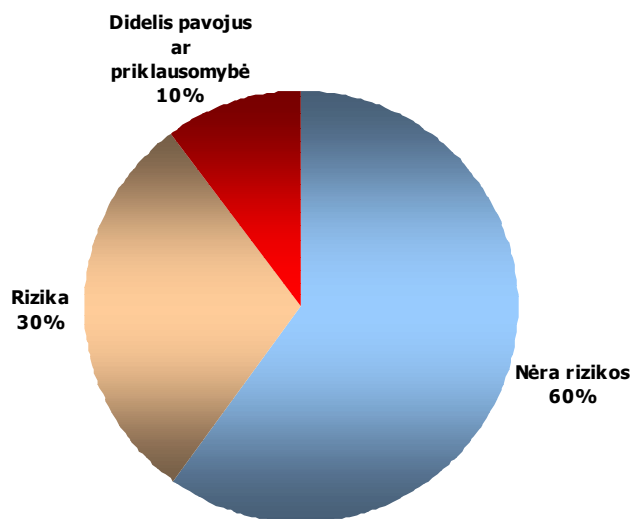

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=402)

Per paskutinius šešis mėnesius 34 proc. jaunuolių alkoholią vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, kiti 34 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 11 proc. tai darė dažniau. 20 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

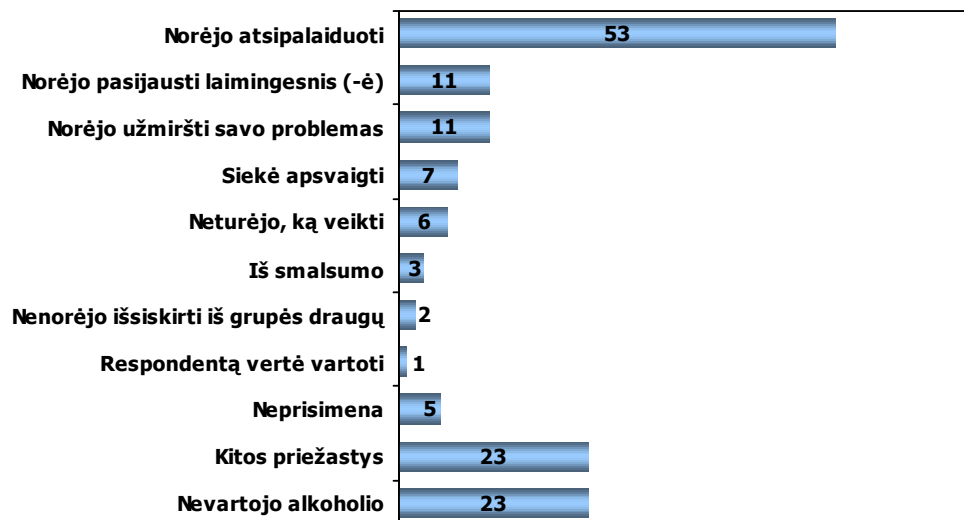
3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=402)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,8. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

60 proc. šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 30 proc. priklauso rizikos grupei. 10 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

Didelis pavojus ar priklausomybė nuo alkoholio dažnesnė vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$). Rizika priklausomybei atsirasti dažnesnė tarp vyriausių (24–29 m.) apklaustųjų (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

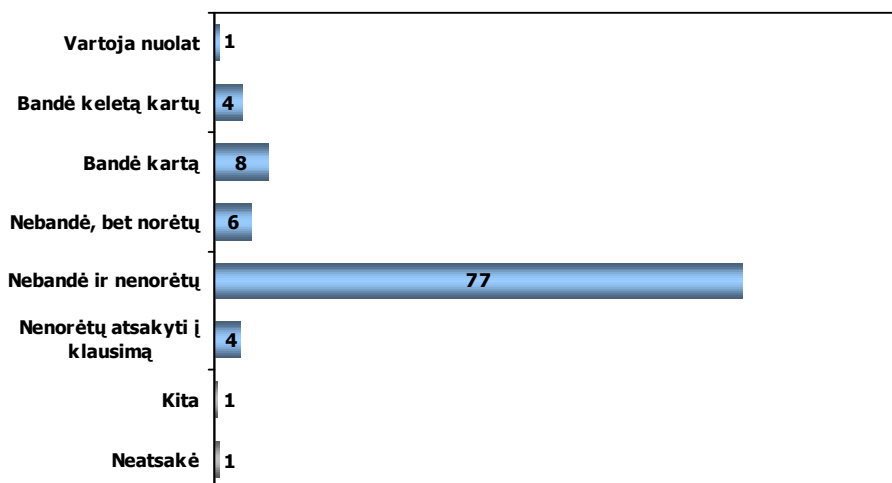
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=402)

Dauguma (53 proc.) vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 11 proc. alkoholį vartoja norėdami užmiršti savo problemas, dar 11 proc. – norėdami pasijausti laimingesni, 7 proc. – siekdami apsvaigti. 6 proc. – dėl neturėjimo ką veikti (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartoju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

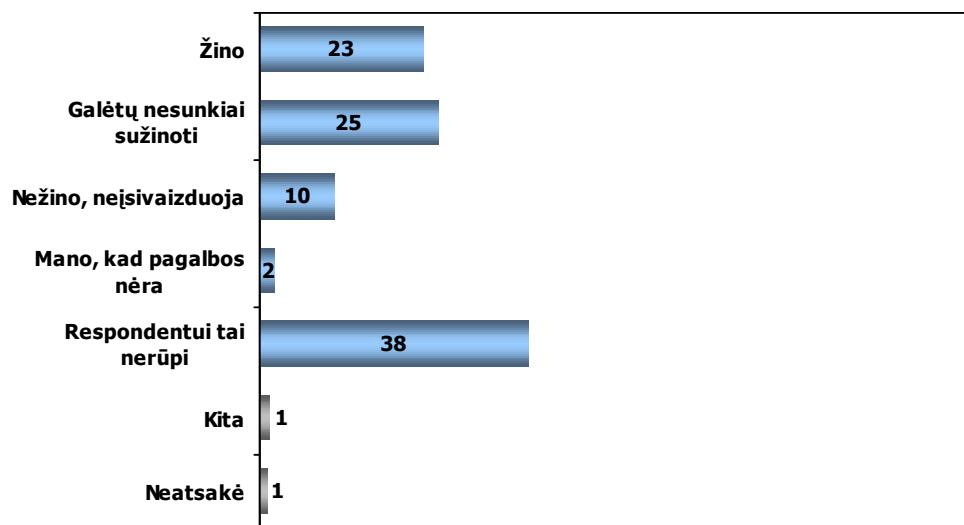

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=402)

77 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 12 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 1 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho = -0,243$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų. Dažniau narkotikų nebandė ir nenorėtų bandyti moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

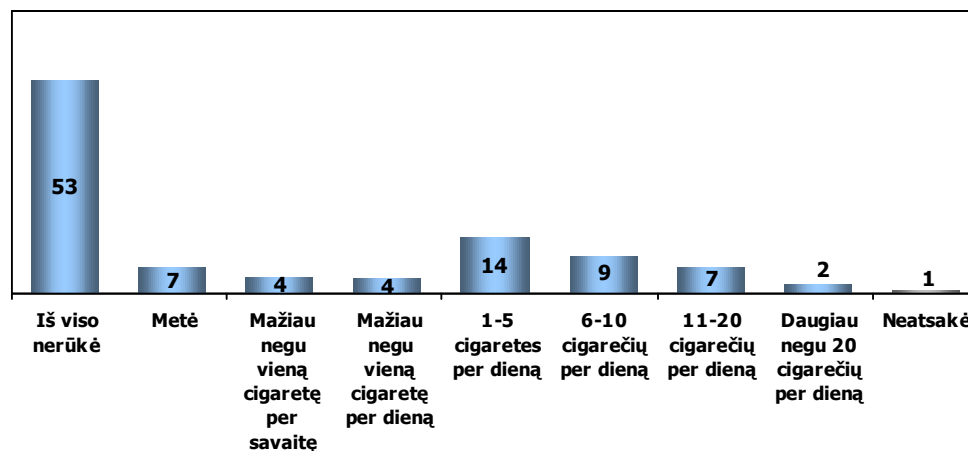
Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=402)

23 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 25 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 38 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

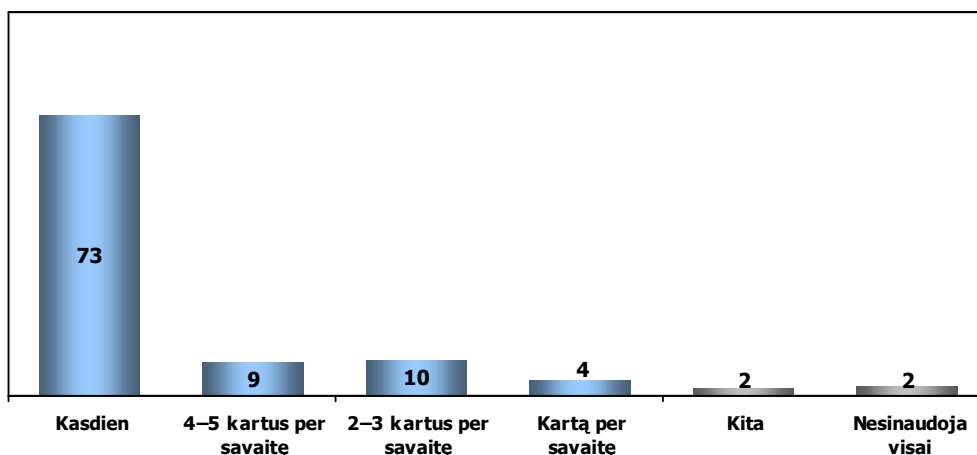
3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=402)

60 proc. Šiaulių rajono jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 8 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 14 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną. 18 proc. per dieną surūko daugiau negu 6 cigaretes (žr. 3.10.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnumo ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $\rho=0,208$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau visai nerūko

moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

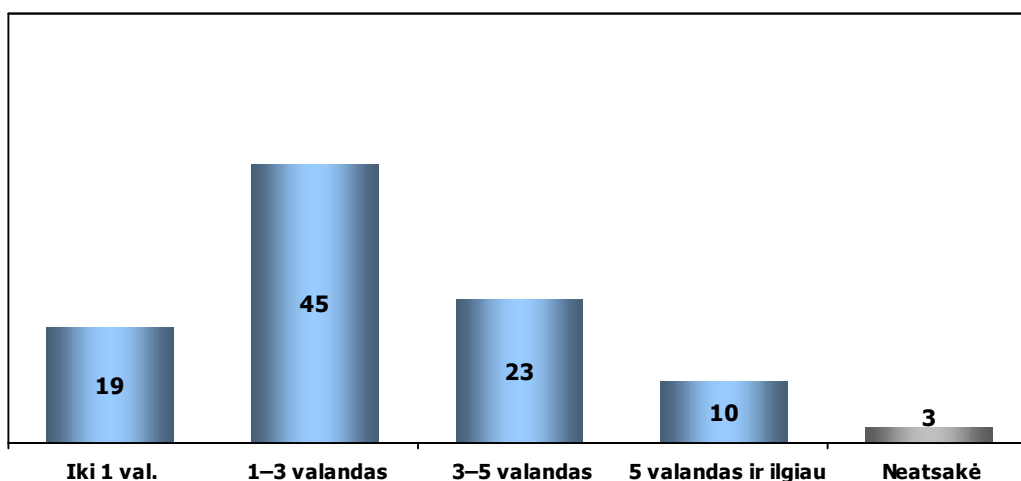
Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=402)

73 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 9 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 10 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

Internetu besinaudojantys kasdien dažniau teigė miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,009$).

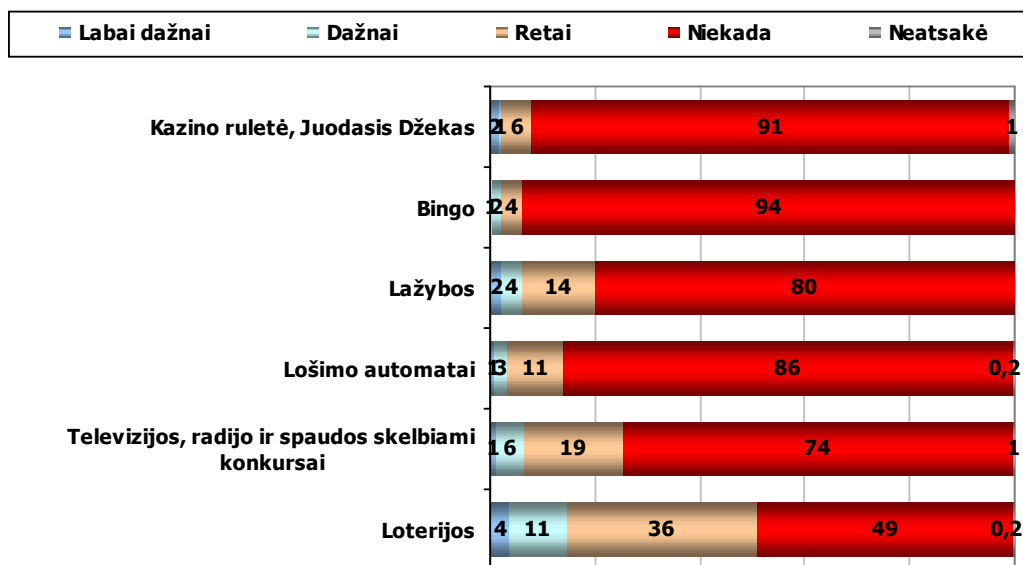

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=402)

Dažniausiai internetu naudojamosi 1–3 val. per dieną (45 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 19 proc. respondentų, 23 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 10 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

Internete per dieną praleidžiantys iki 1 val. dažniau teigė kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

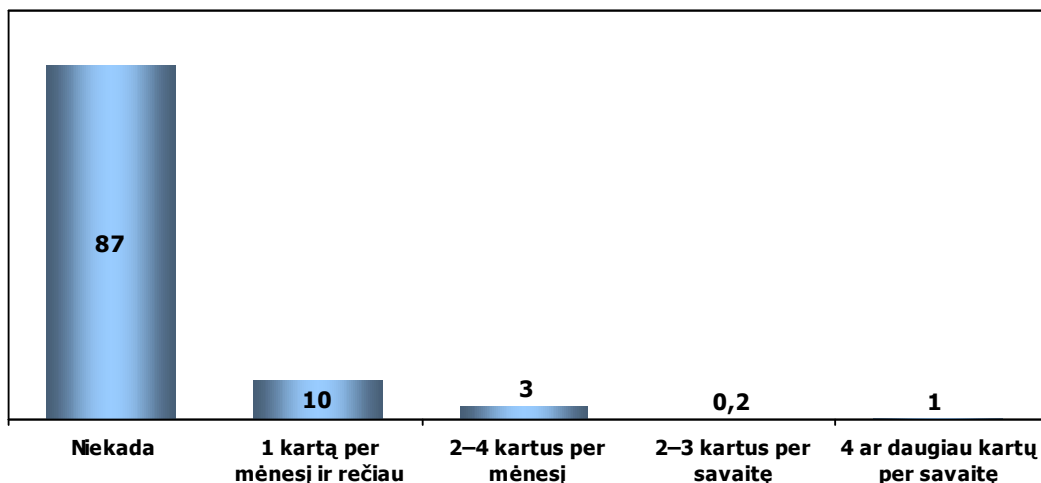
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=402)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos: 51 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 26 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 20 proc. apklaustųjų. Lošti automatais – 15 proc. (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=402)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (87 proc.). 10 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 4,2 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų dažniau nėra tekę vartoti vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,019$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, labiausiai paplitusiais žalingais įpročiais tarp bendraamžių, laiko:

- ✓ **alkoholio vartojimą** („*alkoholis*“, „*alkoholio vartojimas*“, „*alkoholiniai gėrimai*“, „*alus*“)
- ✓ **narkotikų vartojimą** („*tam tikros psichotropinės medžiagos ir narkotikai*“, „*narkotikai*“)
- ✓ **rūkymą** („*rūkymas*“, „*pats aktualiausias, žinoma, yra rūkymas*“, „*tabakas*“)
- ✓ **dažną kavos vartojimą** („*per dažnas kavos vartojimas*“)
- ✓ **fizinį ir emocinį smurtą** („*mušasi, negerbia kitų*“)
- ✓ **prisirišimą prie kompiuterių** („*kompiuteriai*“)
- ✓ **necenzūrinių žodžių vartojimą** („*keikiasi*“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teirujamasi, kas jų manymu padėtų sumažinti bendraamžių žalingų įpročių kiekį. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **drausti alkoholio / tabako pardavimą** („*uždrausčiau cigarečių pardavimą ir alkoholį*“, „*reikia įvesti draudimą pardavinėti alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius*“, „*uždrausčiau viską, kad išmokytų linksmintis be šių žalingų įpročių*“)
- ✓ **įvesti tabako kontrolę mokyklose** („*į pamokas neįleisčiau apsirūkiusių mokinių, pertraukų metu galėtų būti atidžiau stebima mokyklos teritorija ir keli metrai aplink ją*“)
- ✓ **alkoholį ir tabaką pardavinėti tik už miesto ribų** („*visi alkoholiniai gėrimai bei rūkalai turi būti pardavinėjami už miesto ribų*“)
- ✓ **griežtai bausti už narkotinių medžiagų platinimą** („*padidinčiau bausmes už narkotikų platinimą*“)
- ✓ **skatinti jaunuolius užsiimti įdomia veikla** („*keisčiau jų laisvalaikį, jų pomėgius*“).

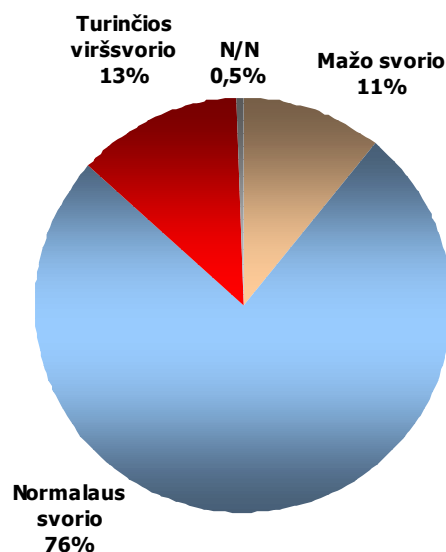
Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

- ✓ **alkoholį pardavinėjant tik specializuotose parduotuvėse** („pirmiausiai, alkoholis būtų pardavinėjamas atskirose parduotuvėse, kur užėti būtų galima tik nuskanavus tapatybės kortelę“)
- ✓ **draudžiant gerti alkoholį ir rūkyti viešose vietose** („uždrausčiau gėrimą ir rūkymą viešose vietose pagal administracinę atsakomybę“)
- ✓ **kalbant su jaunuoliais apie žalingų įpročių žalą** („kalbėčiau su jais apie tai, kokia žala ir panašiai“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $kūno\ masė/ūgis^2$ (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

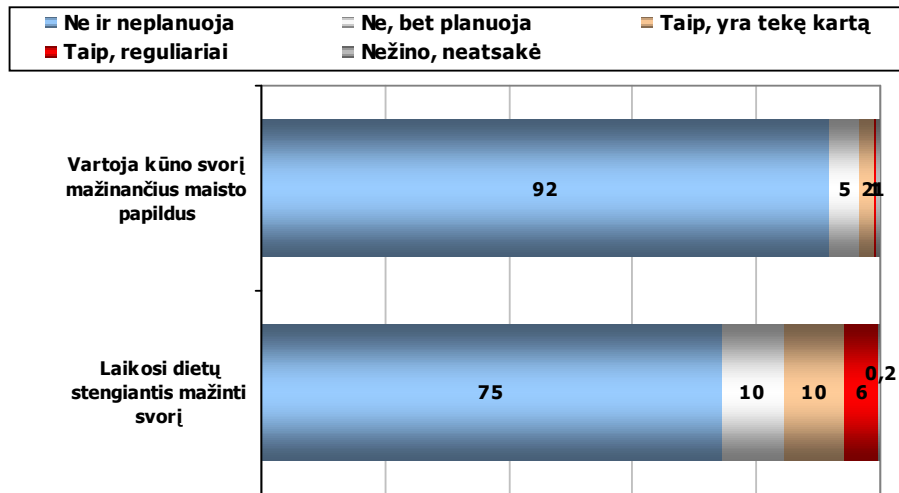
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=202)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,4. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (76 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 13 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, 11 proc. yra per mažo svorio (žr. 3.11.1 pav.).

Jauniausios tyrimo dalyvės dažniau yra per mažo svorio, o vyriausios – turinčios viršsvorio (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

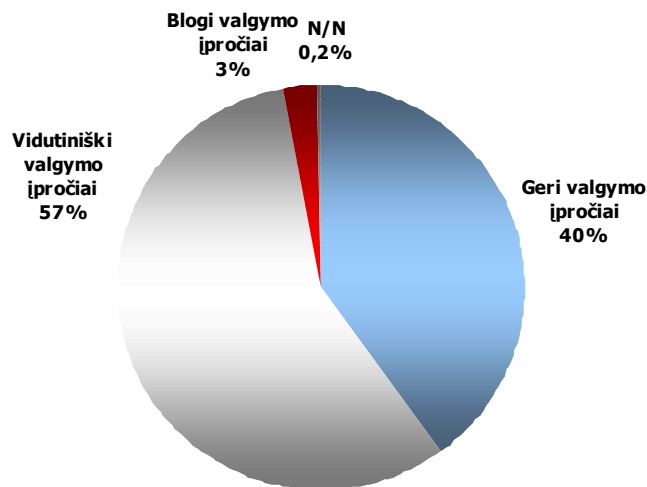
3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=402)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (92 proc.) bei neketina laikytis dietų (75 proc.). 7 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, yra bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 26 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama migdomųjų vaistų vartojimo dažnumo koreliacija su kūno svorį mažinančių vaistų vartojimo dažnumu (Spearmano $\rho=0,111$, $p=0,027$). Tai reiškia, kad kūno svorį mažinančius papildus vartojantieji dažniau vartoja raminamuosius vaistus. Taip pat pastebėta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių papildų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,483$, $p<0,001$). Tai rodo, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius preparatus. Laikytis dietų stengiantis mažinti kūno svorį dažniau neketina vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,035$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima

suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=402)

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 23,5. Tai reiškia, kad Šiaulių rajono jaunuoliams būdingi vidutiniški sveikos mitybos įpročiai.

52 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 40 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri, 3 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

- ✓ **didelė nesveiko maisto pasiūla** („tiesiog aplinkui pilna visokių skanumynų ir kaip jiems gali atsispirti, juk sveikai maitintis yra neskanu“, „yra visokių užkandžių, kurie yra skanūs, bet nesveiki, žalingi, jie sukelia sveikatos sutrikimus“, „nes paplitęs riebus ir nesveikas maistas“, „nes maistas yra nesveikas, todėl maitinasi nesveikai“)
- ✓ **laiko trūkumas** („prastą maitinimąsi dažnai sukelia laiko stoka“, „nėra laiko normaliai pavalgyti“)
- ✓ **draugų / reklamos įtaka** („draugų arba reklamos įtaka“).

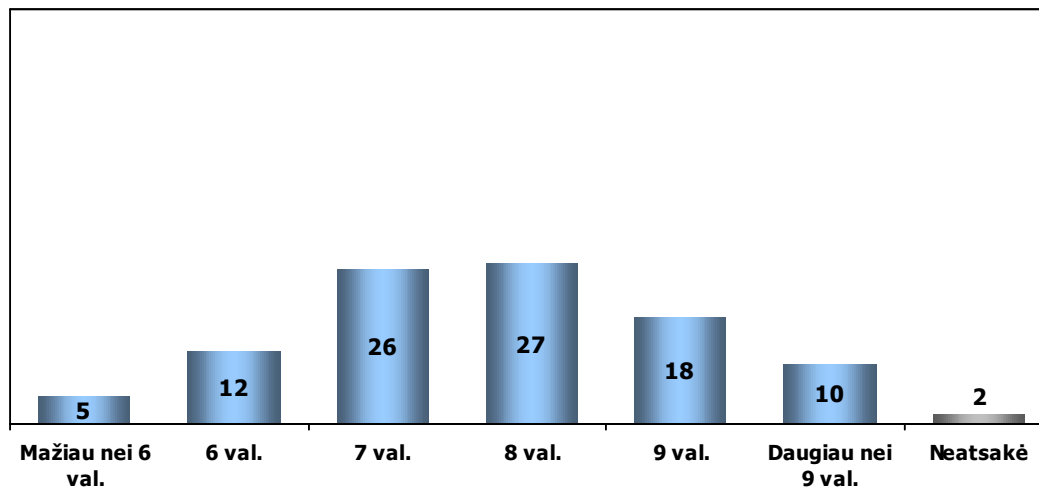
Vos vienas jaunuolis patikino, kad **maitinasi gerai** („nemanau, kad labai blogai maitinasi“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, taip pat akcentavo:

- ✓ **greitą gyvenimo tempą** („nes didelis gyvenimo tempas, valgom tada, kai randam laiko, tai ir ne visada pats sveikiausias maistas papuola“, „gyvenimo tempas per didelis, kad jaunas žmogus galėtų skirti laiko gamintis namuose sveiką ir kokybišką maistą“)
- ✓ **greito maisto populiarumą** („nes išpopuliarėjo greitas maistas“)
- ✓ **finansinį nepriteklį** („neturi pinigų“, „iš taupumo“)

Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki

„daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

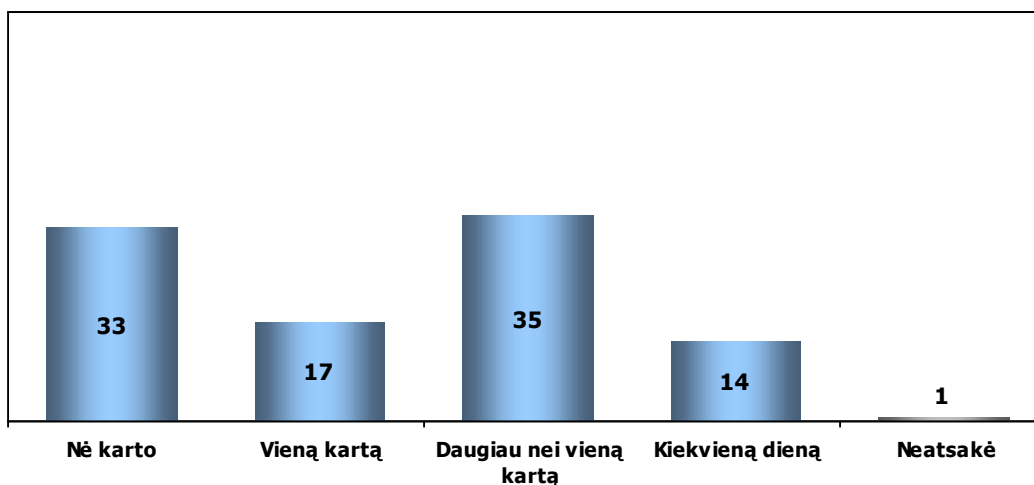

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=402)

27 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 26 proc. miegojo po 7 val. 17 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 28 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

Daugiausiai laiko (9 val. ir daugiau) miegui dažniau skiria jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

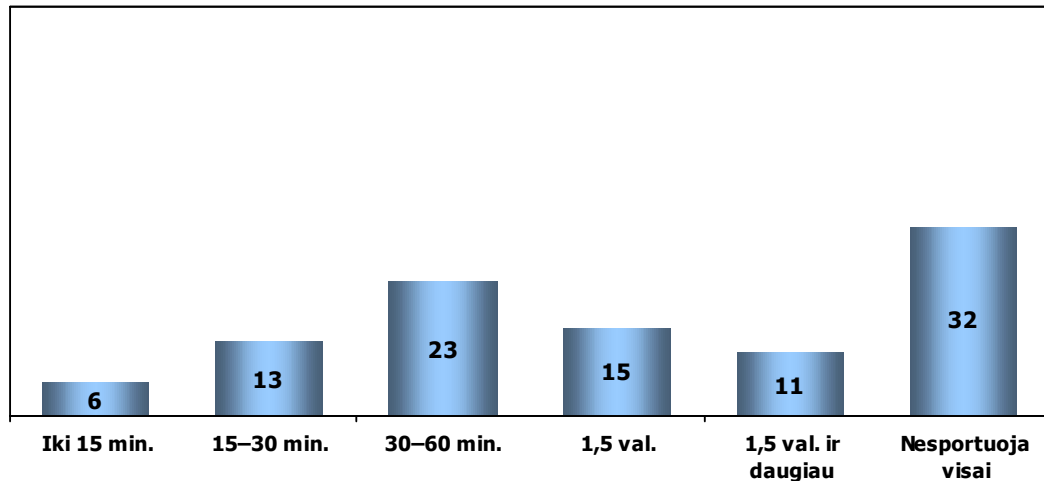
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=402)

49 proc. respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 17 proc. sportuoja kartą per savaitę. 33 proc. – išvis nesportuoja (žr. 3.11.5 pav.).

Dažniau visai nesportuoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=402)

Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 26 proc. tam skiria 1,5 val. ar daugiau, 23 proc. – 30–60 min., 19 proc. – iki pusvalandžio per dieną (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumų per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho = -0,602$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko sportui per kartą dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **didelis prisirišimas prie kompiuterio, interneto, TV** („pagrindinė didžiausia problema yra kompiuteris, jis užima tą laiką skirtą fiziniams veiksniams, o patys jaunuoliai to nesupranta“, „daug laiko praleidžia prie kompiuterio ar televizoriaus“, „visą laiką praleidžia prie televizoriaus“, „šiuolaikinė visuomenė priklauso kompiuteriams ir panašioms technikos naujovėms“, „gyvename XXI – amė amžiuje, kur jaunimo dėmesį pasiglemžia naujovės – kompiuteris ir televizorius“)
- ✓ **įdomios veiklos trūkumas** („galbūt dėl to, kad labai neįdomi veikla“, „nėra kuo užsiimti, mažai būrelių“)
- ✓ **laiko trūkumas** („laiko trūkumas“)
- ✓ **žalingi įpročiai** („žalingi įpročiai“)
- ✓ **tinginystė** („nes jie tingi“).

Vos vieno jaunuolio teigimu, bendraamžiai **yra aktyvūs** („mano bendraamžiai labai fiziškai aktyvūs“).

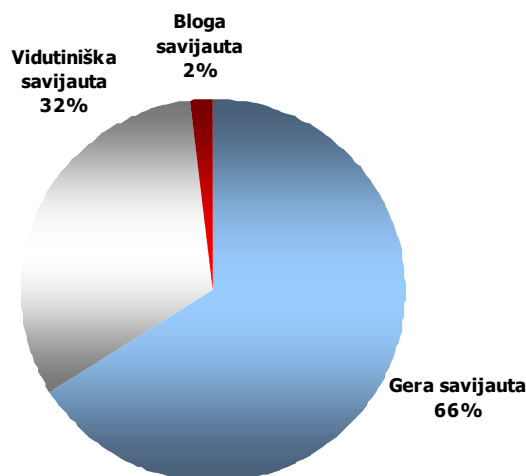
Vyresnieji (19–29 m.), kaip ir jaunesnieji mano, kad pagrindinė mažo fizinio aktyvumo priežastis yra **prisirišimas prie šiuolaikinių technologijų**. Taip pat mano, kad mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiais veiksniais:

- ✓ **skatinimo užsiimti fizine veikla trūkumas** („jaunimas yra mažai skatinamas sportuoti“)

- ✓ **greitas gyvenimo tempas** („todėl kad gyvenimo tempas ir taip didžiulis“)
- ✓ **galimybių sportuoti stoka** („nėra per daug galimybių sportuoti“)
- ✓ **miego trūkumas** („mažai miega“).

Vos vienas vyresnio amžiaus jaunuolis patikino, kad jų bendraamžiai **yra fiziškai aktyvūs** („mano amžiaus jaunimas, manau, yra aktyvus“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 13,2. Apskritai Šiaulių rajono jaunuoliai pasižymi gera fizine sveikata.

66 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 32 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 2 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

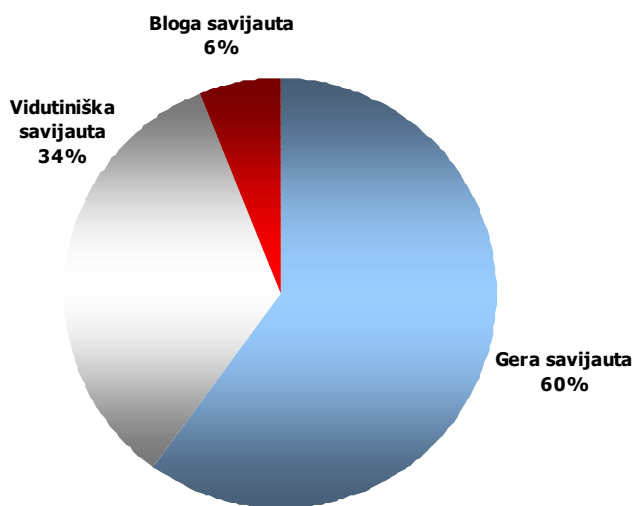
Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp fizinės sveikatos ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,179$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo jauni žmonės sveikiau maitinasi, tuo jie fiziškai geriau jaučiasi. Gera fizine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius

matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 25,0; t. y. apskritai Šiaulių rajono jaunuoliai pasižymi gera psichine sveikata.

60 proc. respondentų būdinga gera psichinė savijauta. 40 proc. jaunuolių per pastarąjį mėnesį yra susidūrę su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 6 proc. jaučiasi blogai (žr. 3.12.1 pav.).

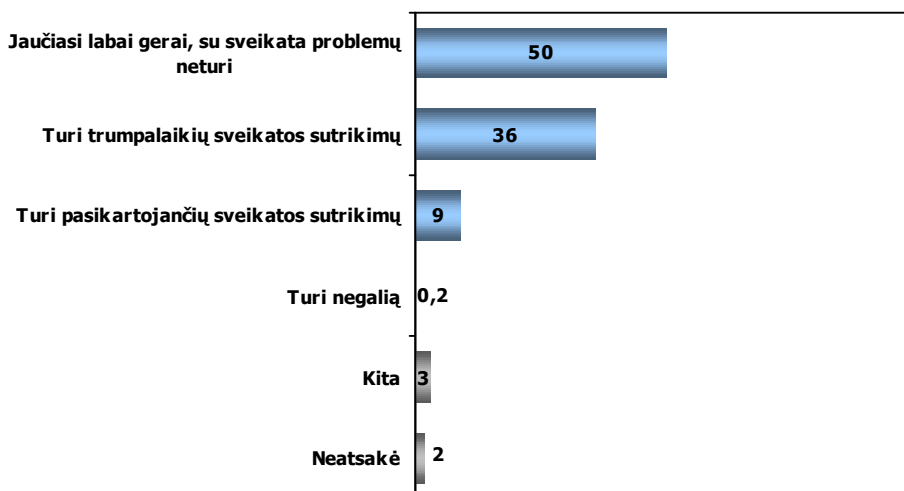
Nustatyta silpna teigiama koreliacija tarp psichinės savijautos ir sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,206$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas sveikiau maitinasi, tuo geresnė jo psichinė savijauta. Taip pat pastebėta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,364$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai. Gera psichine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,048$).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–18 metų amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **keisti suaugusiųjų asmenų požiūrį į jaunimą** („suaugusiems reikėtų mažiau šnekėti, jog paaugliai yra patys žiauriausi žmonės. Tai netiesa, o jei ir tiesa, tai tegul tie suaugėliai kaltina save, nes tik jie mus išaugino ir išauklėjo“)
- ✓ **kalbėti apie patiriamą psichologinį ir fizinį smurtą** („kalbėti apie smurtą, patyčias, nes jaunuoliai yra psichiškai pažeisti, jaučiasi kitokie, nereikalingi, dėl to pakelia ranką prieš save“)
- ✓ **bendrauti su psichologais** („kuriems reikia psichologinės pagalbos, tegul kreipiasi į psichologą“)

- ✓ **mažinti patyčių mastą** („mažinti patyčias visuomenėje, tarp paauglių ir t. t.”)
 - ✓ **daugiau bendrauti šeimoje** („reikėtų daugiau dėmesio iš šeimos”)
 - ✓ **daugiau bendrauti** („gal daugiau bendrauti su žmonėmis”)
- Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat siūlo:
- ✓ **sudaryti jaunimui galimybes įsidarbinti** („suteikti galimybių dirbti, užsidirbti ir būti vertinamiems”)
 - ✓ **skatinti žmones būti optimistiškesniais / siekti atskleisti save** („ugdyti optimizmą”, „skatinti žmones ieškoti savo talentų”)
 - ✓ **keisti visuomenės ir valdžios atstovų požiūrį** („pakeisti visuomenės ir valdžios požiūrį apskritai”)
 - ✓ **rečiau žiūrėti TV** („televizorių reikėtų nustoti žiūrėti”)
 - ✓ **daugiau bendrauti** („reikėtų pokalbių”).

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

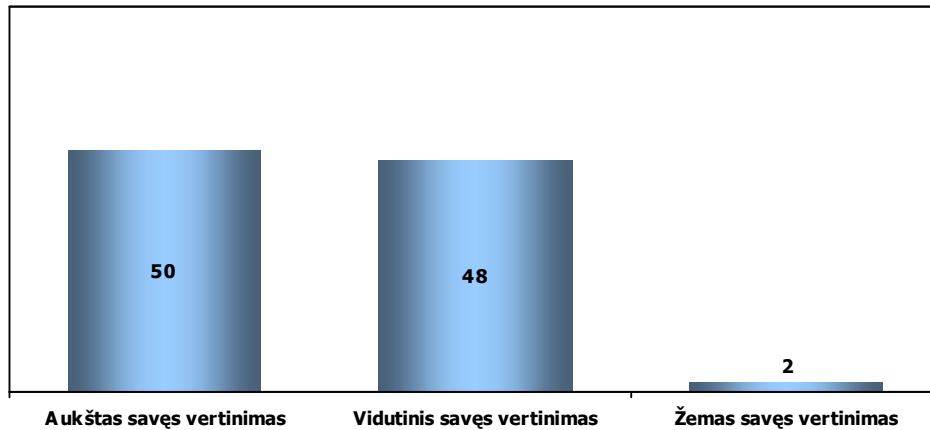

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=402)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (50 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (36 proc.). 9 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, mažiau nei 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Gerai jaučiasi ir problemų su sveikata dažniau neturi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,045$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=402)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 30,6. Tai parodo, kad Šiaulių rajono jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra tarp vidutinio ir aukšto.

50 proc. apklausos dalyvių priskirtini aukšto savęs vertinimo kategorijai. 48 proc. pasižymi vidutiniu, 2 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos savęs vertinimo rodiklio koreliacijos su fizinės (Spearmano $\rho=0,281$, $p<0,001$), psichinės (Spearmano $\rho=0,244$, $p<0,001$) sveikatos ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,139$, $p=0,005$) rodikliais. Tai reiškia, kad geriau save vertinti yra linkę geriau fiziškai ir psichiškai besijaučiantys ir sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys apklaustieji.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **savęs nuvertinimas, pasitikėjimo stoka** („tiesiog kiekvienas žmogus neturi to paties, skiriasi apranga ir visa kita, todėl jie save nuvertina, kad aš taip gražiai neatrodau, kad noriu, bet negaliu turėti“, „jie gal mano, kad yra negražūs“, „nes jie neturi pasitikėjimo savimi“, „nežinau, gal jie taip yra įsitikinę“, „dėl pasitikėjimo trūkumo“)
- ✓ **palaikymo iš aplinkinių stoka** („daugumai tokį prastą požiūrį į save yra sukūrusi aplinka, ji nepalaiko jaunimo“)
- ✓ **vienišumo jausmas** („gal kad jie jaučiasi vieniši, niekam nereikalingi, visų pamiršti“)
- ✓ **patiriamos patyčios** („galbūt dažnai žeminami, todėl yra praradę pasitikėjimą savimi“, „gal iš jų tyčiojasi“, „diskriminacija“)
- ✓ **palaikymo iš tėvų pusės stoka** („galbūt problemos pradžia gali kilti šeimoje“).

Tik vienas jaunuolis nepastebėjo, jog bendraamžių požiūris į save yra prastas („nemanau, kad mano bendraamžiai turi prastą požiūrį į save“).

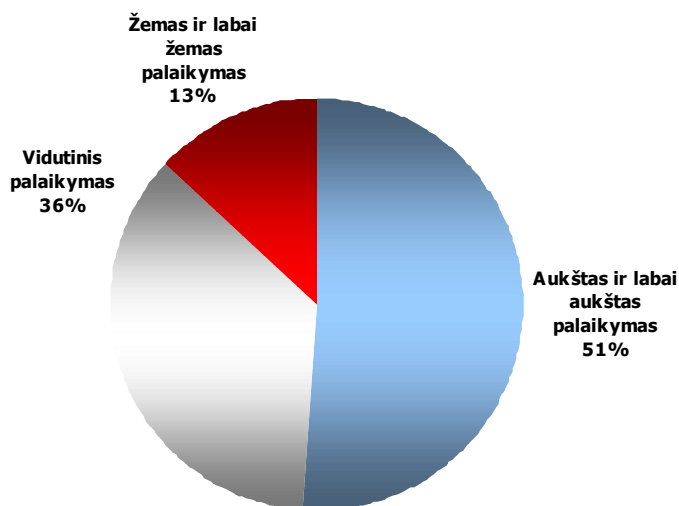
Vyresnieji (19–29 m.) bendraamžių prastą požiūrį į save taip pat sieja su aplinkinių ir šeimos įtaka, savivertės stoka, o papildomai prastą jaunuolių požiūrį į save sieja ir su šiais aspektais:

- ✓ **nevertinami žmonių privalumai** („mokyklose akcentuojamos žmogaus klaidos, o ne jo privalumai“)
- ✓ **žiniasklaidos įtaka** („pažiūrėkite, kiek bruka žiniasklaida negatyvizmo“)
- ✓ **finansinis nepriteklis** („neturi pinigų“).

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:

- ✓ **užsiimant aktyvia ir įdomia veikla** („daugiau imtis aktyvios veiklos, kur yra daug jaunimo“, „išmėginti save įvairiose srityse ir ne po vieną kartą, nes tiesiog niekas negimė mokėdamas“)
 - ✓ **nusiteikiant pozityviai** („į bet kokią situaciją žiūrėti pozityviai ir geros nuotaikos, tuomet pasikeis požiūris į save“)
 - ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („nekreipti dėmesio į tai, ką šneka visi aplink“, „nekreipti ką kiti sako ir galvoja apie tave“)
 - ✓ **siekiant savų tikslų** („nusistatyti tikslus ir atkakliau jų siekti“)
 - ✓ **bendraujant su psichologais** („kuo greičiau imtis priemonių su savo psichika. Ta prasme, kreiptis į psichologą, ar į tam tikrus asmenis, kurie galėtų konkrečiai paaikškinti, ką reikia daryti tam tikroje situacijoje“)
 - ✓ **daugiau bendraujant** („daugiau bendrauti, tada susirasi draugų“, „daugiau bendrauti su teisingais žmonėmis“)
 - ✓ **labiau save vertinant, mylint** („išmokti save vertinti“, „tikėti savimi“, „labiau save gerbti“)
 - ✓ **nekreipiant dėmesio į aplinkinių kalbas** („mažiau reikia kreipti dėmesio į aplinkinių kalbas“).
- 14–18 m. amžiaus jaunuoliai papildomai siūlo:
- ✓ **mokyklose įvesti uniformas** („reikia mokyklose įvesti uniformas, kad visi būtų vienodi“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=402)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,9. Tai rodo, kad šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis yra vidutinis.

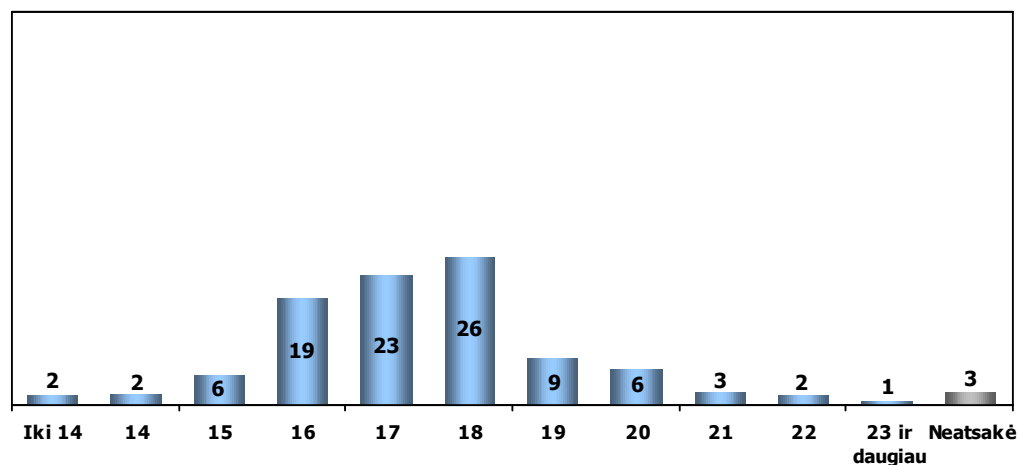
Grupei, pasižyminčiai aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 51 proc. apklaustųjų, vidutiniu – 36 proc., žemu ir labai žemu – 13 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Aukšto ir labai aukšto šeimos narių socialinio palaikymo dažniau susilaukia moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

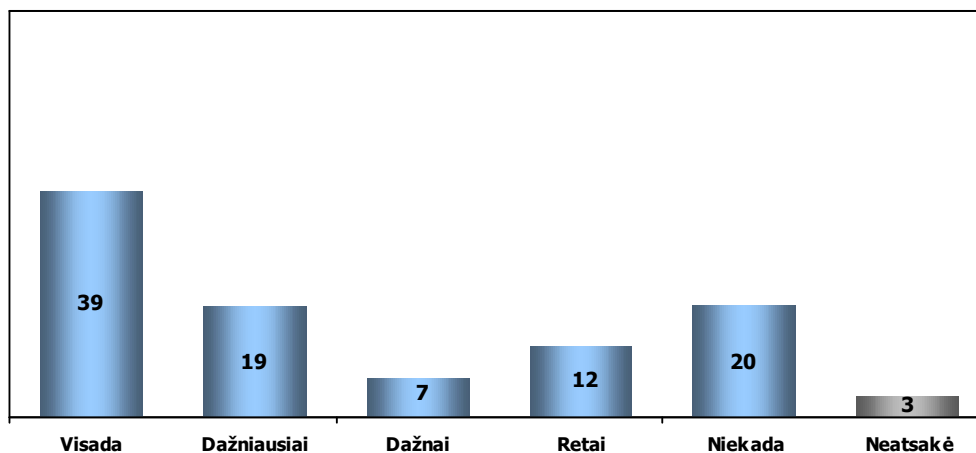
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=236)

Lytinių santykių turėję nurodė 59 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,4 metų.

49 proc. lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 17–18 metų. 29 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 21 proc. – būdami vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyrai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,026$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

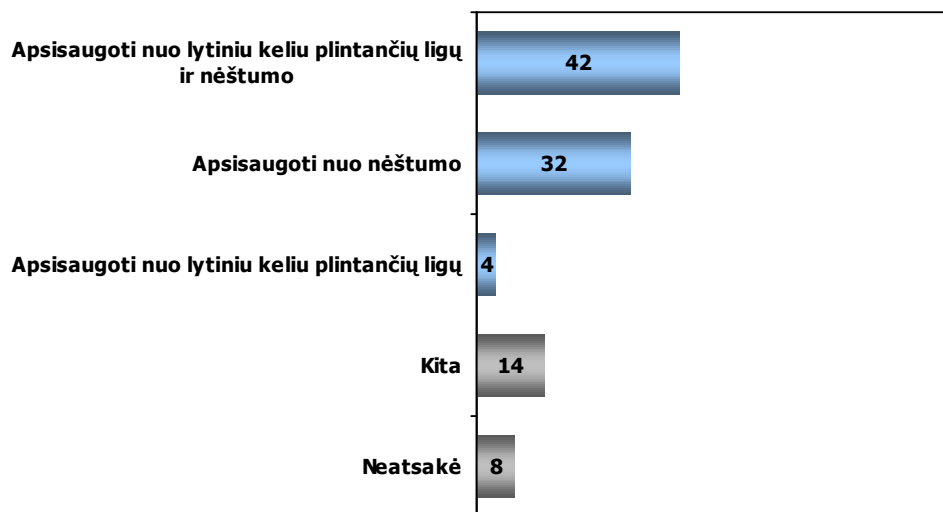
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimas kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=236)

39 proc. kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 19 proc. – dažniausiai, 7 proc. – dažnai. 12 proc. respondentų nurodė, kad kontracetinėmis priemonėmis naudojasi retai, 20 proc. – jomis išvis nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

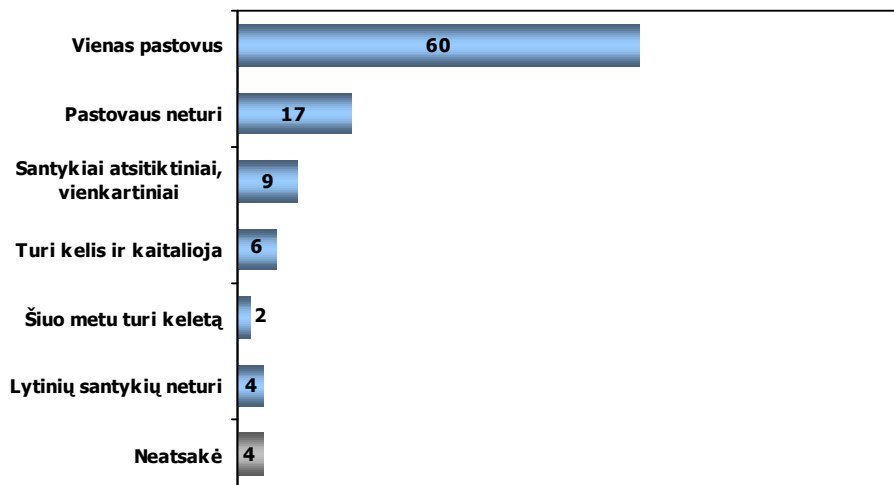

3.13.3 paveikslas. Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=236)

Dažniausiai (42 proc.) kontracetinės priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 32 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 4 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Kontracetines priemones, tik apsisaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja moterys, o vyrai dažniau pagalvoja ir apie lytiniu keliu plintančias ligas (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=236)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (60 proc.). 17 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 9 proc. apklaustųjų. 8 proc. šiuo metu turi kelis partnerius (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad norint, jog bendraamžiams nestigtų informacijos apie lytinius santykius, reikia:

- ✓ **mokykloje pasakoti apie lytinius santykius (pasitelkus šiuolaikines technologijas)** („daugiau kad būtų mokykloje paskaitų ir informacijos apie lytinius santykius“, „yra vedamos paskaitos mokykloje, kiek žinau, tam tikru metu ir tam tikro amžiaus klasėse. Esu pati buvusi tokioje paskaitoje, tačiau informacijos buvo nepakankamai, kad būtų įmanoma susidaryti konkrečią nuomonę“, „būtų galima mokykloje organizuoti paskaitas lytiniam švietimui“, „padaryti normalias ir nebanalias paskaitas bent kartą per pusmetį. Dvi ar tris valandas trunkančios paskaitos ne pamokų metu nekelia susižavėjimo jaunuoliams. 64% informacijos yra visiškai nereikalinga. Galėtų pasitelkti audio-video medžiagą“)
- ✓ **skleisti daugiau informacijos žodine ar kita forma** („dažniau apie tai kalbėti“, „tiesiog daugiau apie tai kalbėti, skleisti daugiau informacijos“, „reikėtų daugiau kalbėtis, aiškinti, kaip viskas vyksta, nors tai juos sudomina, bet reikia kalbėti apie apsaugos priemones, nes galima užsikrėsti įvairiomis venerinėmis ligomis“)
- ✓ **rengti projektus** („rengti projektus gal kažkokius“).

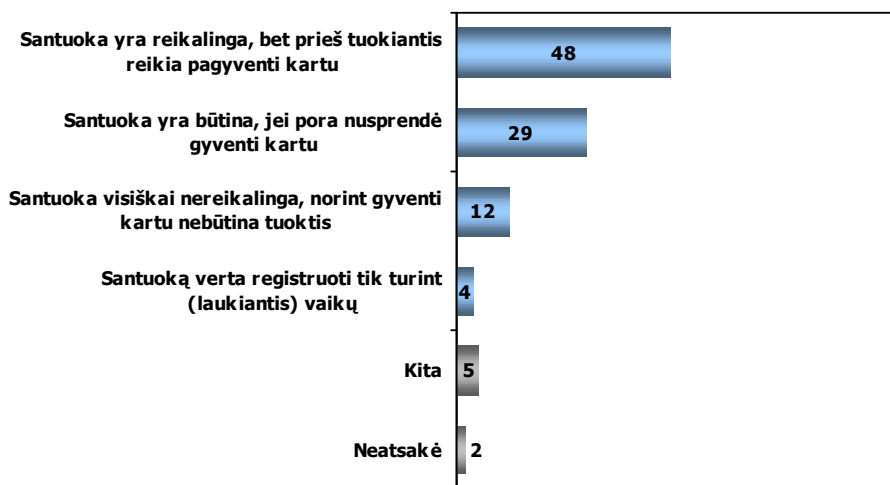
Trys 14–18 m. amžiaus jaunuoliai patikino, kad **informacijos jiems netrūksta** („jos yra“, „mums netrūksta“, „mano nuomone, šiais laikais jaunuoliai apie lytinius santykius žino kur kas daugiau, nei išsivaizduoja suaugusieji“).

Vyresnio amžiaus (19–29 m.) jaunuoliai siūlo bendraamžių informuotumą didinti šiais būdais:

- ✓ **kalbėjimas ir auklėjimas mokykloje** („tai turi būti bendravimas“, „lytinio švietimo pamoka turėtų būti nuo ankstyvo amžiaus, nuo pirmos, o ne nuo septintos klasės“).

Vis dėlto didžioji dauguma 19–29 m. amžiaus informantų teigia esantys pakankamai **išsamiai informuoti lytinių santykių tema** („tai kad mano amžiaus jaunuoliai galėtų labai daug apie tai papasakoti. Viskas jau žinoma, esmė smegenų kieky, o ne informacijos stokoj“, „manau informacijos pakanka“, „manau tokios informacijos netrūksta“, „mano amžiaus jaunuoliams tokios informacijos netrūksta“, „jie puikiai viską žino“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=402)

48 proc. Šiaulių rajono jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 29 proc. mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. 12 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga, 4 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

Nuostatos, kad santuoka reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu, dažniau laikosi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$) ir vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,023$).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, supratimas, meilė** („tarpusavio supratimas ir stengimasis vieni dėl kitų“, „pasitikėjimas, pagarba, meilė“, „mokėjimas atleisti“, „meilė“)
- ✓ **bendravimas, problemų aptarimas** („bendravimas“, „išklusymas“)
- ✓ **sutarimas, tolerancija** („sutampantys interesai“, „susikalbėjimas ir susigyvenimas“, „tarpusavio sutarimas“)
- ✓ **finansinė nepriklausomybė** („finansinė nepriklausomybė“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI

Situacija pagal mokinių savijautą mokykloje, jų gebėjimus spręsti iškylančias problemas vertintina tarp geros ir vidutiniškos. Panašiai vertintinas ir saugumo jausmas mokyklose. Nors statistinė dauguma mokykloje jaučiasi gerai ir saugiai, sugeba adekvačiai spręsti kylančias problemas, egzistuoja didelė grupė moksleivių (pagal skirtingus parametrus ši dalis svyruoja apie 24–31 proc.), kurių mokymosi aplinka šių kertinių poreikių neužtikrina. Be to, egzistuoja tarpusavio priklausomybė tarp saugios aplinkos ir gebėjimo kontroliuoti įvykius ir spręsti mokykloje esančias problemas.

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad geros savijautos problemas dažniausiai lemia psichologinio ir fizinio smurto apraiškos bei mokytojų nekompetencija.

Ne pamokų metu moksleiviai dažnai gali naudotis stadionu, tačiau uždaros mokyklos patalpos jiems nėra prieinamos.

Rekomenduotina daugiau dėmesio skirti saugios aplinkos mokykloje kūrimui – daugiau dėmesio skirti mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių bei smurto apraiškų mokyklose problemoms spręsti. Atsižvelgiant į sunkią didelės dalies jaunimo materialinę padėtį, sudaryti sąlygas išnaudoti mokyklos infrastruktūrą aktyviam jaunuolių laisvalaikio praleidimui (aktų, sporto salės ir pan.). Taip pat tikslinga skirti didesnę dėmesį jaunimo profesiniam orientavimui.

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti iškylančius sunkumus. Tai lengviau sekasi fiziškai ir psichiškai tvirčiau besijaučiantiems jaunuoliams. Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis. Pastebėta, jog savivaldoje aktyvesni jaunuoliai dažniau susiduria su sunkumais derindami studijas ir darbą.

37 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Studijų ir darbo derinimo problemų turi 43 proc. dirbančių studentų.

Daugiau nei pusė studijuojančiųjų ketina tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. Maždaug ketvirtadalis svarsto keisti studijų kryptį, tačiau jas ir toliau tęsti Lietuvoje. Studijos užsienyje patrauklesnės tiems, kurie ketina jas tęsti toje pačioje srityje.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą. Taip pat *rekomenduotina* jaunuoliams sudaryti sąlygas kuo išsamiau susipažinti su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, rengiant šių mokyklų prisistatymus ar susitikimus su savivaldybės jaunimu.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Tik kas antras dirbantis jaunuolis dirba pagal specialybę. Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje.

Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia darbo pasirinkimą: dirbantiems pagal specialybę įsidarbinant didesnę įtaką turėjo įgytas išsilavinimas. Be to, kuo lengviau įveikiamos problemos darbe, tuo mažiau svarstoma keisti darbovietę.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama pakankamai gerai.

37 proc. dirbančių jaunuolių išreiškė ketinimus keisti darbą. Dažniausias tokių planų motyvas: nepakankamas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys darbo už tenkinantį darbo užmokestį, o darbo ieškosi pirmiausia per pažįstamus, draugus. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje dažniausiai ieškoma tik gerai apmokamo darbo.

Su verslumo politika susipažinę 21 proc. jaunuolių. 10 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštųjų mokyklų buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Taip pat *rekomenduotina* keisti jau studijuojančio jaunimo požiūrį į išsilavinimą ir darbą (itin gajus mitas „darbą galima gauti tik per pažįstamus“) bei didinti jaunimo verslumo skatinimo programų žinomumą bei prieinamumą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: finansų trūkumas, didelis užimtumas (mokslo / darbų krūvis), laisvalaikio leidimo vietų stygius ar nepatogi jų vieta. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms (būstas, vaiko priežiūra ir t.t.).

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų

bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formas konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik 35 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe.

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: bendrauti, išsipasakoti, pasitarti, turiningai praleisti laisvalaikį, sulaukti jų pagalbos, patarimų, patirti teigiamų emocijų.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – jaunuoliai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai, vieniši ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 40 proc. apklaustųjų, o pusės respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra nesaugumas, netvarka, jaunimo susibūrimo vietų trūkumas, prasti keliai, patyčios, girtavimas.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 6 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 14 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 30 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Finansinį stabilumą kokybiniame tyrime jaunuoliai dažniausiai nurodė kaip gerų gyvenimo sąlygų garantą.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinų organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

9 proc. dalyvauja NVO veikloje, 4 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietiškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinamas iš šalies, t. y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybinės organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

73 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 19 proc. tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėities taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 19 proc. respondentų. Visgi daugumos (77 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 39 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis atitinka bendrą rūkymo paplitimą visuomenėje. Dažniau rūkantys jaunuoliai dažniau linkę ir į narkotikų vartojimą. Tai rodo, jog narkotikai ir rūkalai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 14 proc. apklaustųjų, dažniau moterų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra tokia pat kaip turinčių per mažą svorį, tad šiuo metu didelės merginų viršsvorio problemos nėra. Tačiau tikėtina, jog ši problema atsiras vyresniame amžiuje, nes tokia tendencija pastebima: jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje dominuoja nepakankamas svoris, vyriausioje – viršsvoris. Dietų bent retkarčiais laikosi 26 proc. jaunuolių (dažniau merginų).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: nesveiko maisto pasiūla, laiko trūkumas, draugų / reklamos įtaka.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą, ypač tarp vyresnių merginų.

Gera fizine savijauta pasižymi apie du trečdalius (66 proc.) apklaustųjų, gera psichine savijauta – kiek daugiau nei pusė (60 proc.) apklaustų jaunuolių. Dauguma jaunų savivaldybės gyventojų save vertina labai gerai arba vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t. y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su mitybos įpročiais. Kuo sveikiau jaunuolis maitinasi, tuo geriau jis (-i) fiziškai ir psichiškai jaučiasi.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas pakankamai aukštas: 32 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Informacijos lytinio švietimo klausimais dažniau akcentavo jaunesni (14–18 m.) kokybinio tyrimo dalyviai. Jie itin akcentavo tokios informacijos sklaidimą, pasitelkiant šiuolaikines informacines technologijas.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos į mokyklinio amžiaus jaunuolius. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema, *rekomenduotina* užtikrinti

galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.